

EUROOPA KOMISJON
KLIIMAMEETMETE
PEADIREKTORAAT

Direktoraat B – Euroopa ja rahvusvaheline CO₂-turg

Juhenddokument nr 1

ELi kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi ühtlustatud ühikute tasuta eraldamise meetodika kohta – 2024. aasta läbivaatamine

Eraldamise meetodika üldjuhend

Lõplik versioon on välja antud 26. veebruaril 2024

Juhend ei kujuta endast komisjoni ametlikku seisukohta ega ole õiguslikult siduv. Juhendi eesmärk on siiski selgitada ELi HKSi direktiivis ja ühikute tasuta eraldamise eeskirjades kehtestatud nõudeid ning see on oluline nende õiguslikult siduvate eeskirjade mõistmiseks.

SISUKORD

1	Sissejuhatus	3
1.1	Juhenddokumentide staatus	3
1.2	Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade juhenddokumentide taust.....	3
1.3	Täiendavad juhised	5
1.4	Juhenddokumentide kasutamine	7
1.5	Juhenddokumendi kohaldamisala	7
2	Peamised elemendid 4. kauplemisperioodi eraldamise metoodikas	8
2.1	Ühtlustatud ühikute tasuta eraldamise reeglid 4. kauplemisperioodil.....	8
2.2	Tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamise kogust mõjutavad sätted 2023. aasta läbivaatamises	9
3	Eraldamisprotsessi ülevaade	12
4	Asjakohased käitised	17
4.1	Millised käitised peavad olema riiklike rakendusmeetmete loetelus?	17
4.2	Kes saab tasuta lubatud heitkoguse ühikuid?	19
5	Eraldamise metoodika	21
5.1	Käitiseosadele eraldamise metoodikate ülevaade.....	21
5.2	Jagamine käitiseosadeks.....	25
5.3	Parandustegurid	27
5.3.1	CO ₂ -heite ülekandumise ohutegur.....	28
5.3.2	Süsiniku piirimeetme tegur	29
5.3.3	Sektoriülene parandustegur.....	29
5.3.4	Lineaarne vähendamistegur.....	30
Lisa A	Ajakava – muudetud ELi HKSi peamised kuupäevad.....	32
Lisa B	Mõistete loend	33
Lisa C	Võrdlus 2019. aasta juhenddokumendiga nr 1	40

1 Sissejuhatus

1.1 Juhenddokumentide staatus

Käesolev juhenddokument on osa dokumentide rühmast, mille eesmärk on toetada liikmesriike ja nende pädevaid asutusi ELi kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi (edaspidi *ELi HKS*) neljanda kauplemisperioodi teise eraldamisperioodi eraldamise meetodika järjekindlal rakendamisel kogu liidus, mis järgib ELi HKS-i direktiivi¹ läbivaatamist ja mis on kehtestatud komisjoni delegeeritud määrusega (EL) 2019/331 „Kogu liitu hõlmavad üleminekueeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2003/87/EÜ artikli 10a kohaste lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamiseks ühtlustatud viisil“² ja sellele järgnevate õigusaktidega.

Käesolev juhenddokument põhineb konsultantide konsortsiumi (SQ Consult, Umweltbundesamt) esitatud eelnõul ja see põhineb 3. kauplemisperioodi³ ja 4. kauplemisperioodi⁴ esimese eraldamisperioodi jaoks välja töötatud juhenddokumentidel. Selles võetakse arvesse arutelusid kliimamuutuste eksperdirühma mitmel koosolekul ning sidusrühmadelt ja liikmesriikide ekspertidelt saadud kirjalikke märkusi, aastatel 2018–2019 kui ka 2023–2024.

1.2 Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade juhenddokumentide taust

Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade raames tehti kindlaks konkreetseid teemasid, mis väärivad täiendavat selgitamist või juhendamist. Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade juhenddokumentide eesmärk on käsitleda neid teemasid nii konkreetset ja selgelt kui võimalik. Komisjon peab vajalikuks saavutada 4. kauplemisperioodi eraldamise meetodika kohaldamisel maksimaalne ühtlustamise tase.

Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade juhenddokumentide eesmärk on saavutada kooskõla ühikute tasuta eraldamise eeskirjade tõlgendamisel, edendada ühtlustamist ja vältida võimalikku kuritarvitamist või konkurentsimoonutusi ühenduses. Nende dokumentide täielik loetelu on esitatud allpool:

- Juhenddokument nr 1 – üldjuhend:
  - see dokument annab üldise ülevaate eraldamisprotsessist ja selgitab eraldamise meetodika põhialuseid. Selles selgitatakse samuti seda, kuidas seostuvad omavahel erinevad juhenddokumendid.

---

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/959, 10. mai 2023, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ, millega luuakse liidus kasvuhoonegaaside heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem, ja otsust (EL) 2015/1814, mis käsitleb ELi kasvuhoonegaaside heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi loomist ja toimimist (EMPs kohaldatav tekst), PE/9/2023/REV/1, ELT L 130, 16.5.2023, lk 134–202, loe: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/959/oj>.

² Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade muudetud versioon võeti vastu 30. jaanuaril 2024 ja see on leitav siit: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C\(2024\)441&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C(2024)441&lang=en). Kontrolliperiood on veel käesoleva juhendi avaldamise ajal käimas.

³ Konsultantide konsortsiumi poolt (Ecofys NL, Fraunhofer ISI, Entec): https://climate.ec.europa.eu/system/files/2016-11/gd1_general_guidance_en.pdf.

⁴ https://climate.ec.europa.eu/system/files/2019-02/p4_gd1_general_guidance_en.pdf.

- Juhenddokument nr 2 – eraldamise meetodite suunis käitise tasandil:
kõnealuselises dokumendis selgitatakse, kuidas toimib eraldamise meetoodika käitise tasandil, ja selgitatakse, kuidas sektori kokkupuude CO₂-heite ülekandumise ohuga mõjutab käitiste tasuta eraldamise kindlaksmääramist.
- Juhenddokument nr 3 – andmete kogumise suunis:
kõnealuselises dokumendis selgitatakse, milliseid andmeid peavad käitajad esitama pädevatele asutustele ja kuidas neid koguda, hõlmates nii andmeid esialgse tasuta eraldamise kindlaksmääramiseks kui ka võrdluselise väärtuste uuendamiseks. See kajastab Euroopa Komisjoni esitatud andmete kogumise vormi struktuuri.
- Juhenddokument nr 4 – riiklike rakendusmeetmete kohaste andmete tõendamise suunis:
see dokument on suunatud ELi HKS-i tõendajatele ja akrediteerimisasutustele. Selles selgitatakse riiklike rakendusmeetmete⁵ andmete kogumise tõendamisprotsessi, uute osalejate andmete esitamist.
- Juhenddokument nr 5 – ühikute tasuta eraldamise eeskirjade seiret ja aruandlust käsitlev suunis: sellel dokumendil on kolm eesmärki:
(a) anda „lühijuhend“ lugejatele, kelle jaoks on ELi HKS-i ühikute tasuta eraldamise teema uus;
(b) anda ülevaade ühikute tasuta eraldamise eeskirjadega kehtestatud seire ja aruandluse nõuetest, mis täiendavad seire- ja aruandlusmäärusega ning tõendamis- ja akrediteerimismäärusega juba kehtestatud iga-aastast vastavustsükli; ja
(c) anda suunised seiremeetodikakava nõuete ja ühikute tasuta eraldamise eeskirjade uute elementide kohta, mis ei ole hõlmatud käesoleva sarja muude juhenddokumentidega.
- Juhenddokument nr 6 – piiriüleste soojusvoogude suunis:
kõnealuselises dokumendis selgitatakse, kuidas toimivad eraldamise meetodid soojuse ülekandmisel üle käitise piiride.
- Juhenddokument nr 7 – uute osalejate ja sulgemiste suunis:
kõnealuselises dokumendis selgitatakse ühikute eraldamise eeskirju, mis käsitlevad uusi osalejaid, sulgemisi ja tootmistaseme muutusi.
- Juhenddokument nr 8 – heitgaaside ja protsessiheite käitiseosade suunis: kõnealuselises dokumendis on esitatud selgitus protsessiheite käitiseosa eraldamise meetoodika kohta, eelkõige seoses heitgaaside töötlemisega.
- Juhenddokument nr 9 – sektoripõhine suunis:
selles dokumendis kirjeldatakse üksikasjalikult tootepõhiseid võrdluseliseid ja iga ühikute tasuta eraldamise eeskirjades loetletud tootepõhise võrdluselise süsteemi piire. Peale selle kirjeldatakse vajaduse korral erimeetodeid tootmistasemete arvutamiseks või eraldamise kohandamiseks.
- Juhenddokument nr 10 – ühinemised ja jagunemised:
selles dokumendis selgitatakse, kuidas käitiste ühinemine ja/või jagunemine võib mõjutada ühikute eraldamist.
- Juhenddokument nr 11 – kliimanetraalsuskavad:
See dokument sisaldab juhiseid kliimanetraalsuskavade nõuete kohta, et olla abikõlblik ühikute tasuta eraldamiseks, mis sõltub kava esitamisest ja rakendamisest⁶.

⁵ Direktiivi 2003/87/EÜ artikkel 11.

⁶ Teatud riikide kaugküttesettevõtjad ja tootepõhiste võrdluselustega käitised, kelle eriheide on üle 80 protsenti nende võrdluseluste kõverast.

- Juhenddokument nr 12 – energiatõhususe parandamise meetmete tingimuslikkus:
See dokument keskendub nõuetele, mis tuleb täita, et olla abikõlblik ühikute tasuta eraldamiseks, mis sõltub energiatõhususe direktiivis nõutud energiaauditites soovitatud energiatõhususe meetmete rakendamisest.

Käesoleva dokumentide loetelu eesmärk on täiendada Euroopa Komisjoni välja antud muid juhenddokumente, mis on seotud 3. kauplemisperioodiga ja vajaduse korral uuendatud ELi HKSi 4. kauplemisperioodi jaoks, eelkõige:

- suunised ELi HKSi direktiivi⁷ I lisa tõlgendamise kohta (v.a lennundus ja merendus); kõnealune dokument annab suunised selle kohta, kuidas tõlgendada direktiivi I lisa, mis on ELi HKSi kohaldamisala alates 2013. aastast;

Peale selle on komisjon esitanud ELi HKSi⁸ raames ulatusliku juhendmaterjalide komplekti seire, aruandluse, tõendamise ja akrediteerimise kohta. Eeldatakse, et praeguse dokumendi kasutaja on tuttav vähemalt seire, aruandluse, tõendamise ja akrediteerimise aluspõhimõtetega.

Joonisel 1 on kujutatud seost erinevate juhenddokumentide vahel ning seda, kust millist teavet leida võib. Juhenddokumentide täieliku komplekti leiate komisjoni veebilehelt⁹.

1.3 Täiendavad juhised

Lisaks juhenddokumentidele pakutakse liikmesriikide ametiasutustele täiendavat tuge komisjoni veebisaidil koos juhenddokumentide loendi, korduma kippuvate küsimuste ja kasulike viidetega: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/free-allocation_en.

---

⁷ https://climate.ec.europa.eu/document/edc93136-82a0-482c-bf47-39ecaf13b318_en.

⁸ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/monitoring-reporting-and-verification-eu-ets-emissions_en#documentation – vaata „lühijuhendid“ osa.

⁹ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/free-allocation_en.

Üldised probleemid

Joonis 1. Juhenddokumentide komplekt: seosed üksikute juhenddokumentide vahel ja info selle kohta, kust leida millist teavet. Pange tähele, et eeltoodu ei näita ajaskaalat, vaid pigem seda, kas juhenddokumendi teema on üldine (kõigile lugejatele oluline) või spetsiifiliste sihtrühmade (konkreetsetes rollides, olukordades või konkreetsete küsimustega) jaoks. Joonisel tähendab lühend JD juhenddokumenti.

1.4 Juhenddokumentide kasutamine

Juhenddokumentides antakse suunised ELi HKSi 4. kauplemisperioodi uue eraldamise metoodika rakendamise kohta alates 2021. aastast: liikmesriigid võivad kasutada käesolevat suunist, kui nad koguvad andmeid vastavalt ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artiklile 14, et määratleda käitiste täielik loetelu ja arvutada välja kõik tasuta eraldamised, mis määratakse kindlaks riiklike rakendusmeetmete jaoks direktiivi 2003/87/EÜ artikli 11 lõike 1 kohaselt.

Pange tähele, et see dokument hõlmab ainult ELi HKSi direktiivi artikli 10a kohast üleminekuperioodi ühtlustatud tasuta eraldamist tööstusele. Kõik artikli 10c kohased eraldamised („Lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise võimalus üleminekuperioodil energiasektori moderniseerimiseks“) ei kuulu käesoleva dokumendi kohaldamisalasse.

Viited käesoleva dokumendi artiklitele viitavad üldiselt muudetud ELi HKSi direktiivile ja ühikute tasuta eraldamise eeskirjadele.

Käesoleva juhenddokumendi praeguse versiooni ja selle 2011. aasta ning 2019. aasta versiooni sisu võrdlus on esitatud lisas D.

Märkus kõnealuses juhenddokumendi versioonis lahendamata küsimuste kohta

Kuna eraldamise metoodika üle otsustamine ei ole veel lõppenud, on kõnealuse juhenddokumendi teatavad elemendid määratlemata. See hõlmab eelkõige küsimusi, mis on seotud veel vastu võetava rakendusaktiga, milles käsitletakse üksikasjalikke eeskirju lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise muudatuste ja võrdlusaluse väärtuste uuendamise kohta. Peale selle võib seda kohaldada ka täitmata õigusaktide viidetele või kaasnevatele juhenddokumentidele, mida tuleb veel ette valmistada või viimistleda.

1.5 Juhenddokumendi kohaldamisala

Käesolevas juhenddokumendis selgitatakse 4. kauplemisperioodi eraldamise metoodika peamisi põhimõtteid ja protsesse, käsitlemata konkreetseid eraldamise küsimusi. See annab lühiülevaate riiklike rakendusmeetmete arendusprotsessist ja kirjeldab eraldamise metoodika põhiomadusi. Lennundus, meretransport ja tegevusalad, mis on ELi HKSi direktiivi III lisaga (st heitkogustega kauplemise süsteem hoonetele, maanteetranspordile ja muudele sektoritele) hõlmatud, ei kuulu käesoleva juhenddokumendi kohaldamisalasse.

Juhenddokumentides ei käsitleta üksikasjalikult liikmesriikide menetlusi kauplemissüsteemi lubade väljastamiseks. On selge, et käitise piiride määramisviisid kauplemissüsteemi lubades on liikmesriikide vahel erinevad.

2 Peamised elemendid 4. kauplemisperioodi eraldamise metoodikas

Enne eraldamise metoodika üksikasjade käsitlemist esitatakse teataval määral taustteavet, et mõista, kuidas erineb 4. kauplemisperioodi eraldamise metoodika eelmisel kauplemisperioodil kasutatud eraldamise metoodikast ja samuti tutvustatakse ELi HKS-i direktiivi muutmisega 2023. aastal lisandunud uusi elemente.

2.1 Ühtlustatud ühikute tasuta eraldamise reeglid 4. kauplemisperioodil

Alates 3. kauplemisperioodist põhineb ELi HKS kogu liitu hõlmaval ühtlustatud eraldamise meetodil, milles „enampakkumine peaks olema eraldamise aluspõhimõte, sest see on lihtsaim ja üldiselt majanduslikult kõige tõhusam süsteem“¹⁰. 2023. aasta redaktsioonis korratakse, et „lubatud heitkoguse ühikute enampakkumine on lihtsaim ja majanduslikult kõige tõhusam meetod lubatud heitkoguse ühikute eraldamiseks ning väldib ka juhusliku kasumi saamist“ (põhjenduspunkt 81). Direktiivi kohaselt ei tehta tasuta eraldamist seoses elektritootmisega, välja arvatud heitgaasidest toodetud elektrienergia¹¹.

Muu heitkoguse korral kasutatakse 4. kauplemisperioodil kogu liitu hõlmavatel *ex ante* võrdlusalustel põhinevaid tasuta üleminekueraldisi ja seda kasutatakse ka edaspidi. See tähendab järgmist:

- tootepõhise võrdlusalusega toodete puhul põhineb tasuta eraldamise kogus konkreetsel heitkogusel *toote tasandil*, samas kui tootepõhise võrdlusalusega tegevuste puhul on tasuta eraldamiseks olemas nn varumeetodid (vt lisaselgitusi jaotisest 5).
- „Ülemineku-“ tähendab, et tasuta eraldamine moodustab esialgu 30% kogu liitu hõlmavate ühtlustatud ühikute tasuta eraldamise eeskirjade alusel kindlaksmääratud kogusest ja väheneb 2026. aastast alates 0%-ni (ja seega ei eraldata tasuta) 2030. aastal¹².
- Erandeid tehakse selliste käitiste puhul, mis asuvad sektorites, mis puutuvad kokku CO₂-heite ülekandumise märkimisväärse ohuga, st „kasvuhoonegaaside heitkoguse suurenemine kolmandates riikides, kus tööstuse suhtes ei kohaldata võrreldavaid süsinikupiiranguid, senikaua kui teised tähtsamad majandusriigid ei ole kohustunud rakendama võrreldavaid kliimapoliitika meetmeid“¹³. Kõnealused käitised saavad tasuta eraldamisi 100% võrdlusaluse tasemetest, mitmete eranditega (vt järgmist jaotist).

Eraldamine toimub kahes voorus, üks kord ajavahemikuks 2021–2025 ja uuesti ajavahemikuks 2026–2030.

4. kauplemisperioodil võetakse kasutusele mitmed muudatused, mille eesmärk on veelgi tugevdada ELi HKS-i. See hõlmab meetodi muutmist käitistele, kus pärast esialgset eraldamist on tehtud olulisi muudatusi, mis põhinevad käitise võimsuse muutustel (nagu on kasutatud 3. kauplemisperioodil), põhinedes käitise tootmistasemetel muutustel. Meetodi peamised

¹⁰ Direktiiv 2009/29/EÜ, põhjendus 15.

¹¹ ELi HKS-i direktiivi artikkel 10a lõige 1.

¹² Välja arvatud kaugkütte käitiseosad, vt täiendavat selgitust 5. jaost.

¹³ Direktiiv 2018/410, põhjendus 7.

erinevused on kokku võetud allolevas tabelis (tabel 1).

2.2 Tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamise kogust mõjutavad sätted 2023. aasta läbivaatamises

2023. aasta läbivaatamine¹⁴ sisaldab mitmeid sätteid, mille eesmärk on vähendada ühikute tasuta eraldamise kogust lineaarse vähendamisteguri edasise läbivaatamise kaudu ja muutes osa ühikute tasuta eraldamist tingimuslikuks heitkoguse vähendamise edusammude suhtes. Süsiniku piirimeetme (edaspidi *SPIM*) kasutuselevõtt asendab järk-järgult tasuta ühikute eraldamist valitud kaupadele (vt jaotist 5.3.2).

Alates 2021. aastast väheneb lubatud heitkoguse ühikute piirmäär igal aastal 2,2% (lineaarne vähendamistegur). 2023. aasta läbivaatamise kohaselt vähendatakse piirmäära kiiremini, 2024. aastaks on lineaarne vähendamistegur 4,3% ja 2028. aastaks 4,4%. Iga-aastase suurema vähendamisteguri ja enampakkumisel müüdavate lubatud heitkoguse ühikute kindlaksmääratud osa tõttu on saadaval vähem lubatud heitkoguse ühikuid kui 3. kauplemisperioodil (57% kogusummast). Lubatud heitkoguse ühikute väiksemat saadaolevat kogust kasutatakse sihipärasemalt, et vältida CO₂-heite ülekandumist, sealhulgas tasuta eraldamise järkjärguliselt kasutuselt kõrvaldamise ajavahemik pärast 2026. aastat 30%-lt 0-le 4. kauplemisperioodi lõpus (2030) väiksema CO₂-heite ülekandumise ohuga sektorite korral¹⁵.

Valitud kaupade puhul toimub ühikute tasuta eraldamise kaotamine aja jooksul kiiremini. 2023. aasta oktoobri seisuga loodi SPIM. Alates 2026. aastast vähendatakse ühikute tasuta eraldamist järk-järgult kaupade tootmisele, mis on välja toodud SPIMi määruse I lisas¹⁶. Ühikute tasuta eraldamine SPIM sektorites tegutsevatele käitistele lõpetatakse 2034. aastaks.

2023. aasta ELi HKS-i direktiiv muudab osa tasuta ühikute eraldamist tingimuslikuks, st on määratletud olukorrad, kus teatud tingimused peavad olema täidetud enne kui lõplik kogus tasuta ühikuid väljastatakse. Direktiivis on määratletud kolm sellise tingimuslikkuse juhtumit:

1. Lubatud heitkoguse ühikute kogust vähendatakse abikõlblikele käitistele 20% juhul, kui käitajad ei ole rakendanud energiatõhususe soovitusi energiaaudititest või energijuhtimissüsteemidest, mis on nõutavad ELi energiatõhususe direktiivi¹⁷ kohaselt. Sellist vähendamist ei kohaldata, kui rakenduvad teatud ühikute tasuta eraldamise eeskirjades sätestatud erandid.

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023L0959>.

¹⁵ Välja arvatud 4. kauplemisperioodis kasutusele võetud kaugkütte käitiseosad. Nende käitiseosade puhul jääb tasuta ühikute eraldamine 30%-le ka pärast 2026. aastat.

¹⁶ Määrus (EL) 2023/956, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj>.

¹⁷ 2023. aasta ELi HKS-i direktiivis viidatakse 8. artiklile 2012. aasta energiatõhususe direktiivis, milles määratletakse käitised, millel peavad olema kasutusele võetud sertifitseeritud energijuhtimissüsteemid ja/või mis peavad teostama energiaauditeid käitiste iga-aastase energiakasutuse kohta. Seda ei tohi segi ajada ajakohastatud energiatõhususe direktiiviga (2023), kus see säte on 11. artiklis. Vaata: Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/27/EL energiatõhususe kohta, millega muudetakse direktiivid 2009/125/EÜ ja 2010/30/EL ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2004/8/EÜ ja 2006/32/EÜ, ELT L 315, 14.11.2012, LK 1–56. Loe: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/27/oj>.

2. Tootepõhiste võrdlusalustega käitiste puhul vähendatakse lubatud heitkoguse ühikute kogust 20%, kui käitiseosa eriheide on kõrgem kui 80 protsentiili asjaomaste tootepõhiste võrdlusaluste heitetasemetest võrdlusaluse kõveral, välja arvatud juhul, kui neil on nõuetele vastav kliimanetraalsuskava.¹⁸
3. Kaugküttevõtjad liikmesriikides koos suhteliselt kõrge kaugkütteheitega¹⁹ võivad saada täiendavalt 30% tasuta lubatud heitkoguse ühikuid tingimusel, et neil on nõuetele vastav kliimanetraalsuskava ja nad teevad piisavalt investeeringuid heite vähendamise meetmete rakendamiseks 2030. aastaks.²⁰

Lisateabe saamiseks ühikute eraldamise tingimuslikkuse kohta vaadake kliimanetraalsuskavade juhenddokumenti nr 11 (juhtumid 2–3) ja energiatõhususe meetmete rakendamise juhenddokumenti nr 12.

Selleks et minimeerida direktiivi 2003/87/EÜ artikli 10a lõike 5 kohaselt kehtestatud teguri (sektoriülene parandustegur) käivitumise ohtu, on loodud puhver, nii et maksimaalse saadaoleva koguse suurendamiseks enne sektoriülse parandusteguri kohaldamist kasutatakse kuni 3% enampakkumiseks eraldatud lubatud heitkoguse ühikutest. Pange tähele, et kui kasutatakse väljendit „sektoriülse parandusteguri kohaldamise korral“, tähendab see, et sektoriülene parandustegur on väiksem kui 1 (või 100%).

Tabel 1. Peamised erinevused ELi HKS-i 3. kauplemisperioodi ja 4. kauplemisperioodi vahel, eristades kahte eraldamisperioodi 4. kauplemisperioodil

3. kauplemisperiood 2013–2020	4. kauplemisperiood	
	Esimene eraldamisperiood 2021–2025	Teine eraldamisperiood 2026–2030
8-aastane kauplemisperiood	10-aastane kauplemisperiood koos kahe 5-aastase eraldamisperioodiga	
Piirmäära vähendati 1,74% aastas	Piirmäära vähendati 2,2% aastas kuni 2023. 2024. ja 2025. aastal vähendatakse 4,3%	Piirmäära vähendatakse kuni 2027. aastani 4,3%, 2028. aastast 4,4%
Eraldamine kauplemisperioodi alguses	Eraldamine kahes voorus, kumbki 5-aastane periood	
Üleminekuperioodi tasuta eraldamised vähenevad algaval aastal arvatud eraldamise 80%-lt 30%-le 2020. aastal ²¹	Üleminekuperioodi tasuta eraldamised vähenevad pärast 2026. aastat arvatud eraldamise 30%-lt 0%-le 2030. aastal ^{15,21} , eranditega (SPIM, tingimuslik tasuta eraldamine teisel eraldamisperioodil)	
Eraldamise muutused oluliste võimsuse muutuste tagajärjel	Eraldamise muutused oluliste tootmistaseme muutuste tagajärjel	

¹⁸ Seda reeglit ei kohaldata käitiseosadele, mis ei panusta rohkem kui 20% kõigi käitiseosade esialgsest lubatud heitkoguse ühikute koguse summast. Lisateabe saamiseks vaata „kliimanetraalsuskavad kui tasuta ühikute eraldamise tingimus“ juhenddokumenti nr 11.

¹⁹ Määratletakse liikmesriikide kaugküttest tuleneva heite ja SKT osakaaluna ELi kaugküttest tulenevast koguheitest ja SKT-st. Täpsemalt loe „kliimanetraalsuskavad kui tasuta ühikute eraldamise tingimus“ juhenddokumentist nr 11.

²⁰ See tingimus kehtib ainult kaugkütte kohta, st ainult kaugkütte käitiseosade puhul, kui käitises toimub ka muid tegevusi.

²¹ Sektorid, mis ei puutu kokku märkimisväärse CO₂-heite ülekandumise ohuga.

3. kauplemisperiood 2013–2020	4. kauplemisperiood	
	Esimene eraldamisperiood 2021–2025	Teine eraldamisperiood 2026–2030
Uued osalejad, sh loodavad kaitised ²² ja oluline võimsuse suurendamine	Uued osalejad hõlmavad üksnes loodavaid kaitisi ²²	
Enampakkumisel müüdavate lubatud heitkoguse ühikute kogus sõltub tasuta eraldatavatest lubatud heitkoguse ühikutest ja piirmääradest, mis põhinevad tööstuse osakaalul heitkoguses	Enampakkumisel müüdavate lubatud heitkoguse ühikute kogus määratakse 57% lubatud heitkoguse ühikute kogusummast, kuid 3% võib üle viia tasuta eraldamisele, et vältida sektoriülese parandusteguri kasutamist	lubatud heitkoguse ühikute koguseks
CO ₂ -heite ülekandumise ohtu leevendatakse tasuta eraldamisega CO ₂ -heite ülekandumise staatus määratakse kindlaks CO ₂ -ga seotud kulu ja/või kauplemise mahukuse kriteeriumidega	CO ₂ -heite ülekandumise staatus määratakse kindlaks kauplemise mahukusega, mis korrutatakse heitemahukusega, jagatuna lisatud brutoväärtusega	Mõnede kaupade puhul võetakse järk-järgult kasutusele SPIM, mis asendab CO ₂ -heite ülekandumise ohu staatuste põhist lähenemisviisi
Õiguslik alus: <ul style="list-style-type: none"> • 2009 ELi HKS-i direktiiv • CIM-i otsus • Riiklike rakendusmeetmete loend/tabel 	Õiguslik alus: <ul style="list-style-type: none"> • 2018 ELi HKS-i direktiiv • Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade määrus • Eraldamise muutmise rakendusakt • CO₂-heite ülekandumise delegeeritud akt • Võrdlusaluse uuendamise rakendusakt • Riiklike rakendusmeetmete loend 	Õiguslik alus: <ul style="list-style-type: none"> • 2023 ELi HKS-i direktiiv • Uuendatud ühikute tasuta eraldamise eeskirjade määrus • Kliimanetraalsuskava määrus • Uuendatud eraldamise muutmise rakendusakt • SPIM määrus (lisa I) • Võrdlusaluse uuendamise rakendusakt • Riiklike rakendusmeetmete loend

²² Määratletud loa saamise kuupäevaga.

3 Eraldamisprotsessi ülevaade

Selles jaotises kirjeldatakse abikõlblike kütiste ühikute tasuta eraldamise koguse kindlaksmääramise protsessi ja seda protsessi juhtivaid ühikute tasuta eraldamise eeskirju.

Eraldamisprotsessi lähtepunkt on kogu liitu hõlmav ja täielikult ühtlustatud ühikute tasuta eraldamise eeskirjad, komisjoni vastu võetud eraldamise metoodika määrus, milles sätestatakse ühtlustatud tasuta eraldamise metoodika põhielemendid 4. kauplemisperioodil.

Ühikute tasuta eraldamise eeskirjad reguleerivad järgmist:

- ühikute tasuta eraldamise abikõlblikkuse kriteeriumid;
- kütiseosade määratlused (mis määravad kindlaks, kuidas jagatakse kütis erinevateks kütiseosadeks, kui seda kohaldatakse);
- kütiseosa süsteemi piirid (tootepõhiste võrdlusaluste korral)²³;
- varasemate tootmistasemetega määramise eeskirjad kütiseosa kohta;
- eeskirjad, millega määratakse kindlaks omistatav heitkogus kütiseosa kohta võrdlusaluse väärtuste uuendamiseks;
- CO₂-heite ülekandumise ohu teguri rakendamise eeskirjad;
- süsiniku piirimeetme (SPIM) rakendamise eeskirjad;
- eeskirjad piiriüleste soojusvoogude korral;
- andmete kogumise, seire ja aruandluse eeskirjad;
- tasuta eraldamise tingimuslikkusega seotud eeskirjad energiatõhususe parandamise meetmete ja kliimaneutraalsuskavade rakendamise kohta kaugküttesüsteemide ja 10% kõige tõhusamate kütiseosade jaoks.

Alljärgnevatel aktides on üksikasjalikumalt välja töötatud mitu eraldamise metoodika elementi:

- uuendatud võrdlusaluse väärtused, mida kohaldatakse kütiseosa eraldamise arvutamisele, mis on esitatud võrdlusaluse uuendamise rakendusaktis²⁴;
- uuendatud CO₂-heite ülekandumise ohuga sektorite loetelu, mis määrab kindlaks sektorid ja tegevused, mis on 4. kauplemisperioodis abikõlblikud 100% tasuta eraldamisele²⁵;
- ühikute tasuta eraldamiseks vajaminevate kliimaneutraalsuskavade sisu ja vormi määratlevad eeskirjad on sätestatud kliimaneutraalsuskavade rakendusaktis²⁶.
- SPIM õigusaktid, milles loetletakse SPIM kaubad²⁷;
- eeskirjad, milles määratletakse, kuidas kütise(osa) tootmistasemetega muutused mõjutavad selle ühikute eraldamist, on kehtestatud tootmistaseme muutmise rakendusaktis²⁸;
- sektoriülese parandusteguri väärtus²⁹.

²³ Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade 1. lisa.

²⁴ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2021/447.

²⁵ Delegeeritud akt 2019/708.

²⁶ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2023/7298.

²⁷ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2023/956.

²⁸ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2019/1842 ja selle eelseisev läbivaatamine.

²⁹ Väärtus ajavahemikul 2021–2025: komisjoni rakendusmäärus (EL) 2021/927.

Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade põhjal on liikmesriikide ülesanne arvutada esialgne iga-aastane eraldamine käitiseosa tasemel. Komisjon esitab elektroonilise vormi, et hõlbustada andmete kogumist ühtlustatud meetodiga. Kogutud andmete põhjal esitab iga liikmesriik komisjonile kõigi tema territooriumil asuvate ELi HKS-i direktiiviga hõlmatud tegevkäitiste loetelu 30. septembriks 2019 ajavahemikuks 2021–2025 ja 30. septembriks 2024 ajavahemikuks 2026–2030. Edaspidi viitame sellele nimekirjale kui riiklike rakendusmeetmete loetelule. Riiklike rakendusmeetmete loetelu hõlmab ka nn väikeheiteteketajaid nagu on direktiivi 2003/87/EÜ artiklites 27 ja 27a osutatud.

Komisjon kogub kokku kõigi liikmesriikide riiklike rakendusmeetmete loetelud ja hindab iga käitise lisamist loetelusse ning iga käitise kohta esitatud võrdlusandmeid. Nende andmete põhjal arvutab komisjon uuendatud võrdlusaluse väärtused, mida liikmesriigid kasutavad käitise esialgse iga-aastase eraldamise kindlaksmääramiseks, võttes arvesse iga käitiseosa võrdlusaluse väärtusi ja CO₂-heite ülekandumise staatust. Järgmise sammuna määrab komisjoni kindlaks sektoriülese parandusteguri³⁰, mida kohaldatakse kõikidele käitistele, välja arvatud parimaid tulemusi saavutanud ettevõtjad (vt jaotist 5.3.3).

Liikmesriigid arvutavad lõpliku iga-aastase eraldamise ja teatavad sellest komisjonile.

Iga eraldamisperioodi esialgse eraldamise ettevalmistamisel järgitakse sama menetlust.

Võrreldes 3. kauplemisperioodiga sisaldab 4. kauplemisperioodi protsess veel ühte etappi, mille eesmärk on uuendada võrdlusaluse väärtusi, mida kasutatakse esialgse eraldamise tasemete arvutamiseks käitiseosa tasemel, võttes aluseks riiklike rakendusmeetmete kohta kogutud andmed.

Seepärast toimub riiklike rakendusmeetmete esitamine iteratiivses protsessis, nagu on näidatud **tabelis 2**, pädevate asutuste andmete esitamistega komisjonile ning erinevate arvutamise etappidega, et jõuda lõpliku eraldamiseni kõigile loetelus sisalduvatele käitistele. Need on loetletud allpool, näidates ära ka erineva teabe esitamise vormi (ülevaate saamiseks kasutatud terminoloogiast vt ka tabel 2):

- pädevate asutuste riiklike rakendusmeetmete loetelu (ilma eraldamisteta) esitamine 30. septembriks 2024 teiseks eraldamisperioodiks, esitades nii võrdlusaluse uuendamiseks kui ka eraldamise arvutusteks vajalikud võrdlusandmed, mida käitajad on esitanud võrdlusandmete aruannetes;
- uuendatud võrdlusaluse väärtuste arvutamine komisjoni poolt riiklike rakendusmeetmete loetelus sisalduvate andmete põhjal;
- tingimuslike lubatud heitkoguse ühikute koguse arvutamine liikmesriikide poolt, kui see on asjakohane (esialgsed kogused, k.a preemia/trahv);
- esialgse eraldamise arvutamine liikmesriikide poolt uuendatud võrdlusaluse väärtuste põhjal ja sealhulgas tingimuslike lubatud heitkoguse ühikute kohandamine, kui see on asjakohane;
- riiklike rakendusmeetmete loetelu esitamine koos esialgsete eraldamistega liikmesriikide poolt;
- sektoriülese parandusteguri arvutamine komisjoni poolt;

³⁰ Ametlikult „kõik direktiivi 2003/87/EÜ artikli 10a lõike 5 kohaselt kindlaks määratud tegurid“.

- lõpliku eraldamise arvutamine liikmesriikide poolt, võttes vajaduse korral arvesse sektoriülest parandustegurit ja lineaarset vähendamistegurit;
- riiklike rakendusmeetmete loetelu esitamine koos lõplike eraldamisega liikmesriikide poolt.

Lõplikud eraldamised sätestatakse komisjoni otsustes. **Tabelis 2** on esitatud põhiprotsess, millega saadakse käitistele tasuta eraldatavate lubatud heitkoguse ühikute aastane lõplik kogusumma.

Tabel 2. Erinevate teabe esitamiste terminoloogia ja eraldamisprotsessis kasutatavad vormid

Esitatud dokument	Kasutatud vorm	Kasutatud protsessi etapp
Võrdlusandmete aruanne	Võrdlusandmete vorm	Võrdlusaluse uuendamise andmete kogumine ja tegevkäitiste eraldamise arvutamine riiklike rakendusmeetmete ettevalmistamisel
Seiremetoodikakava	Seiremetoodikakava vorm	ELi HKS-i 4. kauplemisperioodi seiremetoodikakava koostamine ja esitamine koos võrdlusandmete aruandega riiklike rakendusmeetmete ettevalmistamiseks ³¹
Tõendamisaruanne ³²	Tõendamisaruanne vorm	Tõendamisaruanne esitamine koos võrdlusandmete aruande ja seiremetoodikakavaga
Kliimaneutraalsuskava	Kliimaneutraalsuskava vorm	Vajalik teatud kriteeriumidele vastavate käitiste jaoks, et neil oleks juurdepääs tingimuslike tasuta ühikute eraldamiseks. Esitatakse koos võrdlusandmete aruande ja seiremetoodikakavaga
Kliimaneutraalsuse aruanne	Kliimaneutraalsuse aruande vorm	Seiretulemused pärast eraldamise perioodi. Esitatakse pärast tõendamist
Riiklike rakendusmeetmete loetelu (ilma eraldamiseta)	Riiklike rakendusmeetmete loendi vorm (ilma eraldamise andmeteta)	Võrdlusaluse väärtuste uuendamine esialgse eraldamise arvutamise ettevalmistamisel
Riiklike rakendusmeetmete loetelu koos esialgsete eraldamisega	riiklike rakendusmeetmete loetelu vorm (esialgse eraldamise andmetega)	Tegevkäitiste esialgse eraldamise arvutamine

³¹ Kui ühikute tasuta eraldamise eeskirjade läbivaatamine ei nõua seiremetoodikakava muutmist, siis eelnevalt kinnitatud seiremetoodikakava on piisav taotluse esitamiseks.

³² Käitised, mis ei saa või mis otsustavad mitte taotleda tasuta ühikute eraldamist, ei pea esitama ega laskma tõendada võrdlusandmete aruannet.

Esitatud dokument	Kasutatud vorm	Kasutatud protsessi etapp
Riiklike rakendusmeetmete loetelu koos lõplike eraldamistega	riiklike rakendusmeetmete loetelu vorm (lõplike eraldamise andmetega)	Tegevkäitiste lõpliku eraldamise arvutamine pärast sektoriülese parandusteguri kehtestamist
Uue osaleja andmete ja tootmistaseme aruanne	Tootmistaseme aruande vorm	Ühikute tasuta eraldamise taotlus uutele osalejatele, eraldamise taseme muutmine ja tegevuse lõpetamiseks ELi HKS-i 4. kauplemisperioodiks (pärast riiklike rakendusmeetmeid)

Esimene riiklike rakendusmeetmete loetelu (ilma eraldamiseta) sisaldab andmeid käitiseosa tasandil viie kalendriaasta jooksul enne selle teabe esitamist järgmisel viisil kooskõlas ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikliga 14:

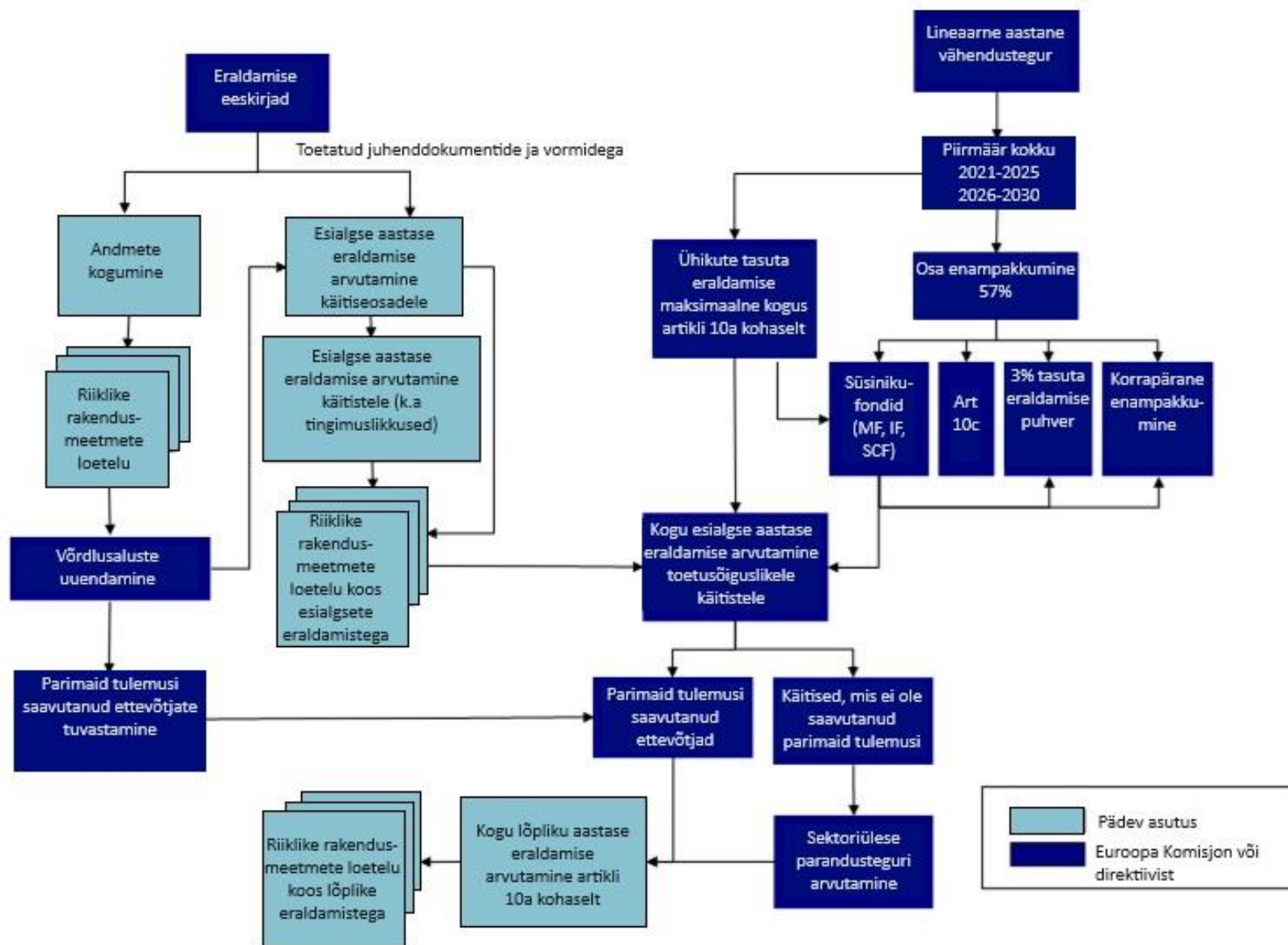
- tootmistasemed;
- soojuse ja gaaside ülekanded;
- elektrienergia tootmine ja
- heitkogus.

Liikmesriikide teine teabe esitamine (esialgsete eraldamistega riiklike rakendusmeetmete loetelu) sisaldab järgmist:

- eelmise teabe esitamise andmed (sh vajaduse korral komisjoni nõutavad parandused);
- **käitiseosa** kohta tasuta eraldatud lubatud heitkoguse ühikute esialgne aastane arv;
- **käitise** kohta tasuta eraldatud lubatud heitkoguse ühikute esialgne aastane kogusumma (st käitiseosa kohta lubatud heitkoguse ühikute esialgse aastase üldkoguse summa).

Liikmesriikide lõplik teabe esitamine (riiklike rakendusmeetmete loetelu koos lõplike eraldamistega) sisaldab nii andmeid eelmisel korral esitatud teabe kohta kui ka lõplikku eraldamist pärast sektoriülese parandusteguri ja lineaarse vähendamisteguri rakendamist, kui see on iga loetelus sisalduva käitise puhul asjakohane.

Üksikasjaliku suunise eraldamise arvutamise kohta leiate käesoleva juhenddokumendi jaotisest 5 ja juhenddokumendist nr 2, mis käsitleb eraldamist käitise tasandil.

Joonis 2. Protsessiskeem lõpliku tasuta eraldamise määramiseks käitisele. Teatavate käitiste korral (nt elektritootjalt tulenev kaugküte 4. kauplemisperioodi esimesel eraldamisperioodil) võib rakendada lineaarset vähendamistegurit. Loetavuse huvides ei ole seda joonisel näidatud.

4 Asjakohased käitised

Käesolevas jaotises antakse üldine ülevaade ELi HKS-i direktiivi artikli 10a kohaselt tasuta eraldamiseks abikõlblikest käitistest 4. kauplemisperioodil.

4.1 Millised käitised peavad olema riiklike rakendusmeetmete loetelus?

Riiklikud rakendusmeetmed loetlevad kõik ELi HKS-i tegevkäitised³³, olenemata sellest, kas need saavad tasuta eraldamist direktiivi artikli 10a kohaselt või mitte, st kõik käitised, mis:

- on osa 4. kauplemisperioodi ELi HKS-i kaasatud sektoritest
Selleks et kindlaks teha, kas käitis kuulub ELi HKS-i kohaldamisalasse, vt ka *ELi HKS-i direktiivi I lisa tõlgendamise suunist (v.a lennundus ja merendus)*. Samuti tuleb kaasata direktiivi artikli 24 kohaselt hõlmatud käitised;
JA
- on saanud kauplemissüsteemi loa 30. juunil 2024 või enne seda ajavahemikuks 2026–2030.

Kui on täiesti kindel, et käitis suletakse enne 4. kauplemisperioodi algust, ei pruugi asjaomased pädevad asutused nõuda nende käitajate täidetud vormi. Uued käitised, millel ei ole veel kauplemissüsteemi luba ja mis on ehitamisel, alustavad tegevust pärast võrdlusperioodi, kuid enne 4. kauplemisperioodi teist eraldamisperioodi, ei pea olema kantud riiklike rakendusmeetmete loetelusse. Neid loetakse hilisemas etapis uuteks osalejateks. *Lisateavet vt juhenddokumendist nr 7, mis käsitleb uusi osalejaid.*

Kõik ELi HKS-i hõlmatud käitised tuleb lisada riiklike rakendusmeetmete loetelusse (k.a olmejäätmete põletamise käitised, mis on hõlmatud ainult seireks, aruandluseks ja tõendamisekskooskõlas muudetud tasuta ühikute eraldamise määruse artikli 14 lõikega 1. Käitised, mis tasuta ühikute eraldamist ei taotle, peavad olema loetelusse lisatud, kuid nad ei pea esitama ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 14 lõike 2 kohaselt nõutavaid andmeid.

Samuti peavad loetelus olema väikeheitetekiitajad, mille liikmesriik võib ELi HKS-i direktiivi artiklite 27 ja 27a kohaselt. Kuna komisjon võib selliseid väljajätmissi hinnata ja vajaduse korral tagasi lükata, tuleb neid (väga väikeseid) väikeheitetekiitajaid käsitleda kui ELi HKS-i käitisi selles esimeses etapis.

Käitise(osa)d, mille tavapärase tegevuse algus on pärast 1. jaanuari 2023. aastal, ei ole võrdlusperioodi jooksul töötanud kogu kalendriaasta ja seetõttu ei ole neil taotlemiseks kõiki vajalikke andmeid. Sellisel juhul tuleks käitis (käitiseosa) lisada riiklike rakendusmeetmete loetelusse ilma eraldamiseta ning eraldamine arvutatakse hilisemas etapis. *Lisateavet käitiste (käitiseosade) kohta, mis ei tööta kogu võrdlusperioodi jooksul, vt eraldamise meetodikat käsitleva juhenddokumendi nr 2 jaotisest 6.2.*

Käitised, mis ühinevad ELi HKS-i vastavalt pärast 30. juunit 2024 (juhul kui nad saavad

---

³³ Tegevkäitise ametlikku määratlust vaata tasuta ühikute eraldamise määrusest artikkel 2 lõige 1.

kauplemissüsteemi loa), nn uued osalejad³⁴, ei ole vastavate eraldamisperioodide korral osa riiklikest rakendusmeetmetest. *Lisateavet uutele osalejatele eraldamise kohta leiata juhenddokumendist nr 7.*

Allolevas tabelis 3 on esitatud ülevaade sellest, millised käitised (ja käitiseosad) tuleb lisada riiklike rakendusmeetmete loetelusse ja millised peavad esitama ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 14 kohaselt nõutavad andmed.

Tabel 3. Ülevaade käitistest (käitiseosadest), mis tuleb lisada riiklike rakendusmeetmete loetelusse ja mis peavad esitama ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 14 kohaselt nõutavad andmed

Käitis	Kas tuleb lisada riiklike rakendusmeetmete loetelusse?	Tuleb esitada andmed
Tegevkäitis	Jah	Jah, kui taotletakse ühikute tasuta eraldamist
Tegevkäitis, mis ei taotle ühikute tasuta eraldamist	Jah	Ei
Käitised olmejäätmete põletamiseks	Jah	Ei
Ainult elektrit tootvad käitised	Jah	Ei
Käitised, kus üle 95% heitest saab lugeda null-heiteks, tulenevalt RED II biomassi nõuetele vastava heitena <i>Lisainformatsiooni saamiseks vaata suuniseid ELi HKS-i direktiivi I lisa tõlgendamise kohta</i>	Ei	Ei
Käitised, mis ei ole eelnevalt ELi HKSiga hõlmatud, kuid lisatakse 2026. aastast vastavalt 95% biomassi kriteeriumile. <i>Lisainformatsiooni saamiseks vaadake suuniseid ELi HKS-i direktiivi I lisa tõlgendamise kohta</i>	Ei	Ei
ELi HKS-i direktiivi artikli 24 kohaselt olevad käitised	Jah	Jah
Käitised, mis valitakse HKS-i direktiivi artiklite 27 ja 27a kohaselt	Jah	Jah, kui nad ei soovi riskida sellega, et nad lisatakse samal eraldamisperioodil uuesti ELi HKS-i ilma ühikute tasuta eraldamiseta Ei, kui nad kiidavad heaks riski, et nad lisatakse ilma ühikute

³⁴ Uue osaleja määratlus on esitatud direktiivi 2003/87/EÜ artikli 3 punktis h.

		tasuta eraldamiseta uuesti ELi HKS-i või nad teavad, et nad jäävad märkimisväärselt alla läviväärtuse
Tegevkäitis, mille varasem tootmistase on 0	Jah	Jah, kui taotletakse ühikute tasuta eraldamist (kui tootmistase = 0)
Käitised, mis on saanud kauplemissüsteemi loa 30. juunil 2024 või enne seda	Jah	Jah, kui taotletakse ühikute tasuta eraldamist
Kauplemissüsteemi loaga käitis, mis ei ole veel tegevust alustanud	Jah	Ei
Tegevkäitise uus käitiseosa, mis on loodud 30. juunil 2024 või enne seda ja mille esimese kalendriaasta tegevusandmed on selle kuupäeva seisuga kättesaadavad	Jah	Jah, kui taotletakse ühikute tasuta eraldamist
Tegevkäitise uus käitiseosa, mille esimese tegevusaasta andmed ei ole kättesaadavad 30. juuni 2024 seisuga	Jah	Ei
Tegevkäitise uus käitiseosa, mis alustab pärast 30. juunit 2024	Ei, käsitletakse tootmistaseme muutmise eeskirjadega	Ei
Ilma kauplemissüsteemi loata ehitamisel olev käitis, mis alustab pärast võrdlusperioodi, kuid enne eraldamisperioodi algust	Ei, see on uus osaleja	Ei
Ilma kauplemissüsteemi loata ehitamisel olev käitis, mis alustab pärast eraldamisperioodi algust	Ei, see on uus osaleja	Ei
Olemasolevad käitised, mis liituvad ELi HKSiga (said kauplemissüsteemi loa pärast 30. juunit)	Ei, see on uus osaleja	Ei
Tegevkäitis, mis suletakse enne eraldamisperioodi	Jah	Ei

4.2 Kes saab tasuta lubatud heitkoguse ühikuid?

Kõik riiklike rakendusmeetmete loetellu kuuluvad käitised on põhimõtteliselt abikõlblikud tasuta eraldamiseks, välja arvatud käitised, mis toodavad ainult elektrienergiat, ja olmejäätmete põletamise käitised, mis on kaasatud ainult seireks, aruandluseks ja tõendamiseks. Abikõlblikud käitised, mis soovivad saada tasuta eraldamist, peavad esitama ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 4 kohaselt oma pädevale asutusele taotluse. Arvestage, et alates neljandast

kauplemisperioodist võivad käitajad loobuda tasuta eraldamisest (nt kui nad kaaluvad jõupingutusi asjakohaste andmete seireks, aruandluseks ja tõendamiseks, mis ületavad tasuta eraldamisest saadavat kasu). Käitistele, mis ei esita direktiivi artikli 11 lõikes 1 nõutud andmeid enne 30. maid 2024 või liikmesriigi määratud tähtaega, ei saa anda tasuta eraldamisi³⁵. Käitised, mis soovivad saada tingimuslikku tasuta eraldamist ühikute tasuta eraldamise eeskirjade muudetud versiooni artiklite 22a (energiatõhususe meetmed) ja 22b (kliimaneutraalsuskavad) alusel, peavad vastama täiendavatele nõuetele, nagu on selgitatud *juhenddokumentides 11 ja 12*.

Üksikasjalikuma teabe saamiseks tootepõhiste võrdlusaluste, soojuspõhiste võrdlusaluste (sealhulgas kaugkütte), kütusepõhiste võrdlusaluste ja protsessiheite meetodi abikõlblikkuse kriteeriumide kohta vt juhenddokumenti nr 2, milles käsitletakse eraldamise meetodeid käitise tasemel. Heitgaaside abikõlblikkuse kohta vt juhenddokumenti nr 8.

Pange siiski tähele, et isegi kui elektrit tootvad käitised ja olmejäätmeid põletavad käitised ei ole tasuta eraldamiseks abikõlblikud, tuleb need riiklike rakendusmeetmete loetellu lisada.

Uued osalejad, kes ei ole lisatud riiklike rakendusmeetmete loetellu, võivad samuti saada tasuta eraldamist. Pange tähele, et tegevkäitiste uusi käitiseosi ei loeta muudetud ELi HKS-i direktiivis uuteks osalejateks. Samuti ei ole need lisatud riiklike rakendusmeetmete loetellu. *Uute osalejate määratlemise ja erieeskirjade kohta ning uute käitiseosade korral eraldamise kindlaksmääramise kohta leiate teavet tootmistaseme muutusi käsitlevast juhenddokumendist nr 7.*

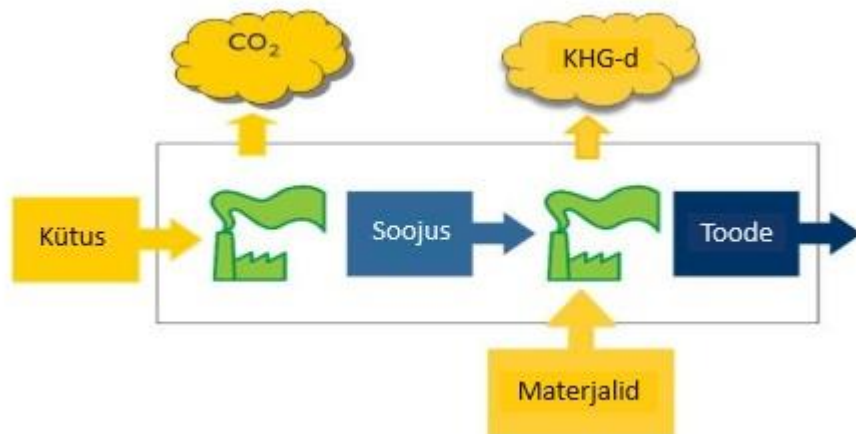
³⁵ Tegevkäitis, mis ei ole õigel ajal tasuta ühikute eraldamiseks taotlust pädevale asutusele esitanud, ei saa taotleda uue osalejana. Sellisel juhul kooskõlas õigusaktidega, ei ole käitajal õigust saada tasuta ühikuid ja ta ei saa uuesti taotleda enne järgmist andmete kogumise protsessi.

5 Eraldamise meetodika

Üksikasjalikul tasemel võib olenevalt nende otstarbest kohaldada kaitise eri osadele erinevaid eraldamise eeskirju. Seetõttu eristatakse eraldamise määramisel nn kaitiseosi. Eraldamine kaitise tasandil määratakse kindlaks summeerides kaitiseosade eraldamise. Selles jaotises antakse üldine ülevaade eraldamise meetodikast ja eri liiki kaitiseosadele rakendatavatest meetoditest. *Üksikasjalikuma selgituse leiate eraldamise meetodeid käsitlevast juhenddokumendist nr 2 (kaitise tasandil) ja andmekogumist käsitlevast juhenddokumendist nr 3.*

5.1 Kaitiseosadele eraldamise meetodikate ülevaade

Üldiselt on tööstusliku tootmise protsessides sisendina energia³⁶ ja/või soojus ning väljundina toode ja/või soojus või kütus (joonis 3). Teatud protsesside tulemusel võib tekkida ka protsessihteide.

Joonis 3. Tööstusliku tootmisprotsessi üldine pilt

Iga kaitis, mis on tasuta eraldamiseks abikõlblik (vt jaotis 4.2) saab eraldamise, mis põhineb vähemalt ühel järgmistest meetoditest:

- **tootepõhine võrdlemine** (lubatud heitkoguse ühikud või EUAd³⁷/ tooteühik); eraldamine põhineb toodete tootmisel.
- **soojuspõhine võrdlemine** (lubatud heitkoguse ühikud / TJ mõõdetava soojuse netokoguse kohta); eraldamine põhineb mõõdetava soojuse kogusel³⁸, mida tarbitakse või eksporditakse heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi mittekuuluvatele kaitistele või üksustele.
- **kütusepõhine võrdlemine** (lubatud heitkoguse ühikud / TJ kasutatud kütuse kohta); eraldamine põhineb tarbitud kütuse kogusel.
- **protsessihteite meetod**; eraldamine moodustab 97% varasemast heitkogusest kuni 2027. aastani ja 91% alates 2028.

³⁶ Energia võib olla kütus nagu joonisel 3 või elekter.

³⁷ Kasutatakse juhenddokumentides vaheldumisi.

³⁸ Mõõdetava soojuse määratlust vt lisast B.

Pange tähele, et eespool on viidatud kasutatud võrdlusalustele, mitte kätiseosadele. Soojuspõhise võrdlusaluse puhul on erinevus, mida kohaldatakse kahele erinevale kätiseosale. Kaugkütteks eksporditav soojus eraldatakse muule kätiseosale kui tegevuskohas tarbitav soojus või soojus, mida ei ekspordita kaugkütteks. Kaugküttele kätiseosadele eraldamine põhineb mõõdetava soojuse kogusel, mida eksporditakse kaugkütteks, kasutades sama soojuspõhist võrdlusalust. *Lisateavet erinevate kaugküttega seotud mõistete ja terminoloogia kohta vt juhenddokumendist nr 2, mis käsitleb eraldamist kätise tasandil.*

Lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamine põhineb niivõrd, kui võrd see on teostatav kogu liitu hõlmavatel *ex ante* tootepõhistel võrdlusalustel, sest see annab kõige suurema stiimuli heitkoguse vähendamiseks. Kuid mitte kõigil juhtudel ei ole võimalik määratleda tootepõhiseid võrdlusaluseid, näiteks liiga mitmekesise või muutuva tootevaliku tõttu. Sellistel juhtudel kasutatakse eespool loetletud järjekorras, nagu on nõutud ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 10 lõikes 2, soojuspõhisel võrdlusalusel, kütusepõhisel võrdlusalusel või protsessihteite meetodil põhinevaid nn varumeetodeid.

Nende meetoditega saab lubatud heitkoguse ühikute esialgse aastase arvu kätiseosa kohta arvutada kõigi heiteallikate kohta ELi HKSis, mis on abikõlblikud tasuta eraldamiseks. Tabelis 4 tehakse kokkuvõtte iga eraldamise meetodika üldistest omadustest. Tabelis on ka näha, millal millist meetodikat tuleks kasutada. Meetodite nõuetekohane kasutamine tagab, et heitkogus on hõlmatud ühe ja ainult ühe meetodikaga.

Üksikasjalikumaid tingimusi eraldamise meetodikate rakendamise kohta leiate juhenddokumendist nr 2, mis käsitleb eraldamist kätise tasandil.

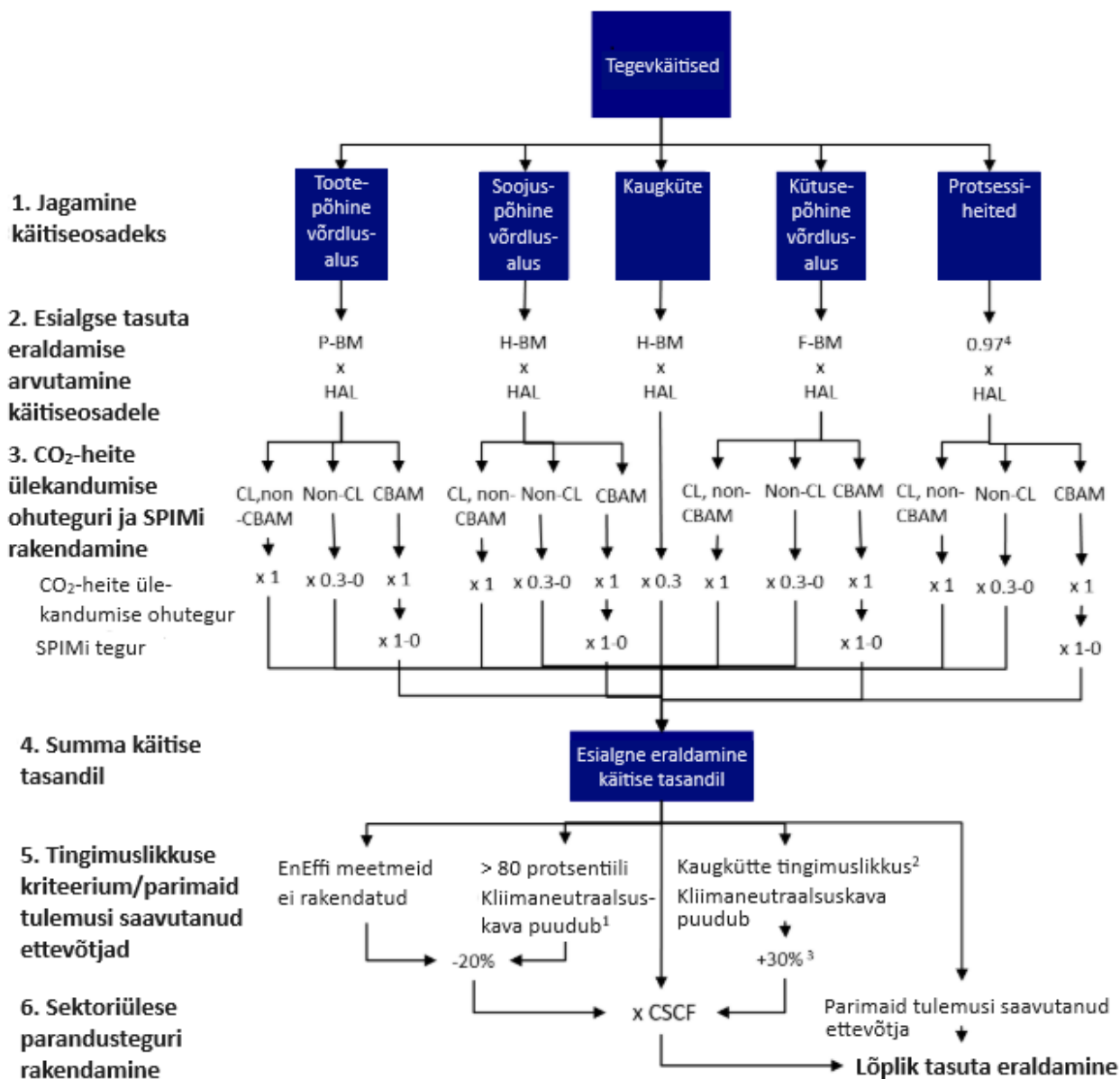
Tabel 4. Eraldamise meetodite omadused

Meetod	Väärtus	Ühik	Tingimused	Asjakohane heitkogus
Tootepõhine võrdlusalus	Uuendatud väärtuste kohta vt võrdlusaluse uuendamise rakendamise akti	lubatud heitkoguse ühikud / tooteühik	<ul style="list-style-type: none"> • Saadaolev tootepõhine võrdlusalus 	Heitkogus toote süsteemipiirides, nagu on osutatud ühikute tasuta eraldamise eeskirjade I lisas
Soojuspõhine (sh kaugkütte) võrdlusalus	Uuendatud väärtus: 47,3 ³⁹	Lubatud heitkoguse ühikud / TJ	<ul style="list-style-type: none"> • Tootepõhine võrdlusalus ei ole saadaval • Soojus on mõõdetav • Soojust ei kasutata elektrienergia tootmiseks 	Heitkogus, mis on seotud mõõdetava soojuse tootmisega, mida tarbitakse kütises, mis ei kuulu HKSi, või eksporditakse HKSi kütisesse, mis ei ole hõlmatud tootepõhise võrdlusalusega
Kütusepõhine võrdlusalus	Uuendatud väärtus: 42,6 ³⁹	Lubatud heitkoguse ühikud / TJ	<ul style="list-style-type: none"> • Tootepõhine võrdlusalus ei ole saadaval • Soojus ei ole mõõdetav • Kütust põletatakse soojuse tootmise eesmärgil 	Kütuste põletamisel tekkinud heitkogus, mis ei ole hõlmatud toote või soojuse tootmise võrdlusalusega.
Protsessiheite meetod	97% ⁴⁰ varasemate perioodide heitkogusest (lubatud heitkoguse ühikud)		<ul style="list-style-type: none"> • Tootepõhine võrdlusalus ei ole saadaval • Heitkogus ei teki kütuse põletamise tagajärjel • Heitkogus on „protsessiheide“⁴¹ 	Kõik protsessiheited, mis ei ole hõlmatud eespool nimetatud meetoditega

³⁹ Esimese eraldamisperioodi väärtus, st 2021–2025. Uuendatakse eraldamisperioodiks 2026–2030.

⁴⁰ Kuni 31.12.2027, 91% alates 2028. aastast.

⁴¹ Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõike 10 kohaselt. Lisateavet vt juhenddokumendist nr 2, mis käsitleb eraldamist kütise tasandil.

Joonis 4. Ühikute tasuta eraldamise arvutamise etapid käitise tasandil. Lühendid joonisel: P-BM (*product benchmark*) ehk tootepõhine võrdlusalus, H-BM (*heat benchmark*) ehk soojuspõhine võrdlusalus, F-BM (*fuel benchmark*) ehk kütusepõhine võrdlusalus, HAL (*historical activity level*) ehk varasemad tootmistasemed, CL (*carbon leakage*) ehk süsinikuleke, non- ehk mitte-, CBAM (*carbon border adjustment mechanism*) ehk süsiniku piirimeede, CSCF (*cross-sectoral correction factor*) ehk sektoriülene parandustegur

¹Kliimaneutraalsuskava puudub ja/või seda ei ole ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 22b kohaselt tõendatud.

²Kehtib ainult kaugküttele puhul, st ainult kaugküttele käitiseosale juhul, kui käitis viib läbi muid tegevusi.

³Lisades 30% CO₂-heite ülekandumise ohutegurile, st kokku 60% [H-BMxHAL].

⁴Kuni 2027 ja 0,91 aastateks 2028–2030.

5.2 Jagamine kätiseosadeks

Asjakohase eraldamise meetodika nõuetekohaseks kohaldamiseks õiges järjekorras peavad kätitajad jagama oma kätise(d) nn kätiseosadeks.

Kätiseosa tähendab kõiki konkreetse eraldamise meetodiga seotud sisendeid, väljundeid ja vastavat heitkogust. Kätiseosa süsteemipiirid määravad kindlaks konkreetse massi- ja energiabilansi piirid ning neid ei ole tingimata määratletud füüsiliste protsessiüksuste piiridega⁴². Need sisendid ja väljundid peaksid nõuetekohaselt arvesse võtma ainult asjakohaseid lähtevoogusid⁴³, mida jälgitakse seire- ja aruandlusmääruse alusel ja mis on loetletud seiremeetodikakavas (kui need on olemas). See tähendab, et kätise jagamisel kätiseosadeks ei võeta arvesse HKSiiga hõlmamata tegevust. Kätiseosadeks jagamise korral on vaja põhjalikke teadmisi ELi HKSi ning seire- ja aruandlusmääruse kohaldamisala kohta. *Lisateavet selle teema kohta saab eraldamise meetodikaid käsitlevast juhenddokumendist nr 2.* Pange tähele, et võrdlusaluse väärtuse uuendamiseks tuleb mõnel juhul määratleda täiendavad lähtevood, mis ei sisaldu seire- ja aruandlusmääruse kohases seirekavas. See on asjakohane, kui lähtevoog toodetakse ühes kätiseosas ja tarbitakse teises (nt heitgaasid või koksi kätiseosas toodetud koks, mida tarbitakse „kuuma metalli“ kätiseosas).

Kätise korral, mis toodab rohkem kui ühte toodet, millel on tootepõhine võrdlusalus (oletame, et kohaldatakse n toote võrdlusaluseid), tuleb määratleda sama arv (n) „kätiseosi“, kusjuures iga kätiseosa süsteemipiirid vastavad vastava toote võrdlusaluse süsteemipiiridele. Nendele kätiseosadele tuleks kohaldada tootepõhist võrdlusalust, sealhulgas vastava CO₂-heite ülekandumise ohuteguri ja kui asjakohane, siis ka süsiniku piirimeetme rakendamist.

Kätise ülejäänud osa (see osa, millele ei kohaldata tootepõhiseid võrdlusaluseid) võib jagada maksimaalselt 10 kätiseosaks (varumeetodiga kätiseosad): iga varumeetodiga (vt ka punkti 5.3.1) üks kätiseosa, mille puhul ei peeta CO₂-heite ülekandumise ohtu oluliseks ja üks, mille korral peetakse CO₂-heite ülekandumise ohtu oluliseks ning mitte SPIM kaupade⁴⁴ tootmist, ja üks, mis toodab SPIM kaupu (alati CO₂-heite ülekandumise ohuga), pluss eraldi kaugkütte kätiseosa, nagu on näidatud allolevas tabelis (tabel 5). Kaugkütte korral ei peeta CO₂-heite ülekandumise ohtu oluliseks, mis tähendab, et eristatakse ainult ühte liiki kätiseosa. Lubatud tasuta heitkoguse ühikute esialgse koguse arvutamisel käsitletakse kaugkütte kätiseosi siiski erinevalt kui CO₂-heite ülekandumise ohuta kätisi, sest nad saavad jätkuvalt 30% artikli 10a (CO₂-heite ülekandumise ohutegur = 0,3) alusel arvutatud lubatud tasuta heitkoguse ühikute kogusest ka pärast 2026. aastat.

---

⁴² Vt ühikute tasuta eraldamise eeskirjadest ametlikke määratlusi viit liiki kätiseosade kohta: tootepõhise võrdlusaluse kätiseosa (artikli 2 lõige 2), soojuspõhise võrdlusaluse kätiseosa (artikli 2 lõige 3), kaugkütte kätiseosa (artikli 2 lõige 5), kütusepõhise võrdlusaluse kätiseosa (artikli 2 lõige 6) ja protsessiheite kätiseosa (artikli 2 lõige 10).

⁴³ Lähtevoog on konkreetne kütuseliik, tooraine või toode, mis suurendab ühes või mitmes heiteallikas selle tarbimise või tootmise tagajärjel vastavate kasvuhoonegaaside heitkogust.

⁴⁴ Kuna süsiniku piirimeetme on loodud CO₂-heite ülekandumise ohu tõkestamiseks, siis peetakse SPIM kaupu alati süsinikdioksiidi heite ülekandumisest ohustatuks.

Tabel 5. Maksimaalne arv võimalikke kätiseosi varumeetodite korral

Eraldamise meetodika	CO ₂ -heite ülekandumine (mitte SPIM)	SPIM	CO ₂ -heite mitte-ülekandumine	Kaugküte
Soojuspõhine võrdlusalus	1	1	1	1
Kütusepõhine võrdlusalus	1	1	1	0
Protsessiheite meetod	1	1	1	0

Põhimõtteliselt on soojus abikõlblik tasuta eraldamiseks, kui seda võib pidada tootetuks ELi HKS-i kätises. See on eriti tõenäoline mõõdetava soojuse korral, mis on otseselt seotud (põlemisprotsessi või eksotermilise tootmisprotsessi) lähtevoogudega, mis sisalduvad ELi HKSiga hõlmatud kätise seirekavas.

Soojus ei ole abikõlblik eelkõige järgmistel juhtudel:

- Lämmastikhappe tootmisprotsessis toodetud soojuse eksport või tarbimine ei ole tasuta eraldamiseks abikõlblik, sest lämmastikhappe võrdlusalus on seda soojust juba arvesse võtnud. (vt ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 16 lõiget 5);
- HKS-i mittekuuluv kätises toodetud soojuse tarbimine (ei ole hõlmatud kauplemisüsteemi loaga), või kätis, mis on hõlmatud ELi HKSiga ainult direktiivi 2003/87/EÜ artiklite 14 ja 15 kohaselt, ei ole tasuta eraldamiseks abikõlblik (vt ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõiget 3).

Elektrienergia tootmiseks kasutatava soojuse eksport või tarbimine ei ole tasuta eraldamiseks abikõlblik (vt ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõike 3 punkti a ja artikli 2 lõike 3 punkti b).

Pange tähele, et pärast kõikide sisendite, väljundite ja heitkoguse omistamist kätiseosadele jäävad osad sisendid, väljundid ja heitkogus kõikidele kätiseosadele omistamata, sest need elemendid ei ole tasuta eraldamiseks abikõlblikud. See kehtib järgmistel juhtudel:

- elektrienergia tootmiseks kasutatud kütused ja/või mõõdetav soojus;
- mõõdetav soojus, mis on toodetud lämmastikhappe kätiseosades või imporditud üksustest, mis ei kuulu HKS-i;
- ELi HKS-i kätistele eksporditud soojusega seotud heitkogus;
- heitgaasid või kütused, mida on tõrvikpõletatud muudel eesmärkidel kui ohutus-tõrvikpõletamine⁴⁵.

Näide. CO₂-heite ülekandumine: varumeetodi korral on võimalik kasutada rohkem kui ühte kätiseosa. Vaatleme fiktiivset piimatehast katlaga, mis toodab mõõdetavat soojust nii piimapulbri tootmiseks (mille korral esineb komisjoni otsuse 2019/708⁴⁶ kohaselt CO₂-heite ülekandumise oht) ja vedelpiima steriliseerimise protsessiks (mille korral ei esine komisjoni otsuse 2019/708 kohaselt CO₂-heite ülekandumise ohtu). Kumbki toode ei kuulu tootepõhise võrdlusaluse alla, seetõttu tuleks võimaluse korral kohaldada soojuspõhise võrdlusaluse meetodikat. Kuna nendes tootmisprotsessides tarbitakse mõõdetavat soojust, on see varumeetod tõepoolest rakendatav. Soojust tarbib aga kaks tootmisprotsessi, millest kumbki on

⁴⁵ Lisateavet selle teema kohta vt juhenddokumendist nr 8, milles käsitletakse heitgaaside ja protsessiheite kätiseosi.

⁴⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D0708>.

erineva CO₂-heite ülekandumise staatusega. Seetõttu tuleb tarbitav soojus (mida toodab katel) jagada kaheks kätiseosaks: üks kummagi CO₂-heite ülekandumise staatuse kohta.

Hoolikalt tuleb jälgida järgmist:

- kätiseosade vahel ei toimu kattumist (ei tehta topeltarvestust)
- arvesse on võetud kõik vastavad sisendid (kütus, soojus jne) ja väljundid (tooted, soojus, elekter jne).

5.3 Parandustegurid

Kätiseosa tasandil kindlaksmääratud esialgset aastast eraldamise kogust võib kohandada mitme parandusteguriga, mis on kokku võetud alljärgnevas tabelis (tabel 6) ja lühidalt kirjeldatud järgmistes alajaotistes.

Tabel 6. Ülevaade parandusteguritest, mida võib kohaldada lõpliku eraldamise arvutamiseks

Parandus-tegur	CO ₂ - heite ülekandumise staatus	Määratletud	Väärtus	Kohaldatavus
CO ₂ -heite ülekandumise ohutegur	CO ₂ -heite ülekandumine	Direktiiv	1,000	Kõikidele kätiseosadele, mille korral esineb kõikidel aastatel oluline CO ₂ -heite ülekandumise oht
	CO ₂ -heite mitte-ülekandumine	Direktiiv	0,300 kuni 0,000	Kõikidele kätiseosadele, mille korral ei esine olulist CO ₂ -heite ülekandumise ohtu, vähenedes pärast 2026. aastat väärtuselt 0,300 kuni väärtuseni 0 2030. aastal
		Direktiiv	0,300	Kaugkütte kätiseosadele kõikidel aastatel
SPIM tegur	CO ₂ -heite ülekandumine	Direktiiv	1 kuni 0	Kõikidele kätiseosadele, mis toodavad SPIM kaupu
Sektoriülene parandustegur		Komisjon	Määratakse kindlaks	Kõikidele tegevkäitistele, mis on abikõlblikud tasuta eraldamiseks artikli 10a kohaselt aastatel, mil esialgne tasuta eraldamine ületab olemasolevate lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise, nagu on määratletud direktiivis
Lineaarne vähendamistegur		Direktiiv ja ühikute tasuta eraldamise eeskirjad	2,2%	2025. aastani elektritootjad, mis on abikõlblikud tasuta eraldamiseks (kaugkütte, suure kasuteguriga koos-tootmisjaam), juhul kui asjaomasel aastal ei kohaldata sektoriülest parandustegurit. Eraldamine ei muutu kuni 2025. aastani
Lineaarne vähendamistegur		Ühikute tasuta eraldamise eeskirjad	4,3% kuni 4,4%	Uued osalejad, alustades 1. jaanuarist 2024

5.3.1 CO₂-heite ülekandumise ohutegur

Üksikasjaliku selgituse leiate juhenddokumendist nr 2, milles käsitletakse eraldamise metoodikat kaitise tasandil.

Lubatud heitkoguse ühikute esialgne aastane kogus korrutatakse nn CO₂-heite ülekandumise ohuteguriga.

Komisjon on koostanud loetelu sektoritest ja allsektoritest, mille korral on CO₂-heite ülekandumise oht märkimisväärne⁴⁷. CO₂-heite ülekandumise ohutegur, mida kasutatakse eraldamiseks nendele sektoritele, on kõigil aastatel 1,00.

Eraldamiste korral sektoritele, mis ei ole selles loetelus, on CO₂-heite ülekandumise ohutegur kuni 2026. aastani 0,30, kahanedes 2030. aastal väärtuseni 0. See tähendab, et alates 2027. aastast saavad kaitised, mis kuuluvad nendesse sektoritesse, igal aastal vähem lubatud heitkoguse ühikuid kui aasta varem.

Tabel 7 annab ülevaate CO₂-heite ülekandumise ohuteguritest aja jooksul.

Tabel 7. Ülevaade CO₂-heite ülekandumise ohuteguritest

Aasta	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
CO ₂ -heite ülekandumise ohutegur, kui esineb oluline CO ₂ - heite ülekandumise oht	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
CO ₂ - heite ülekandumise ohutegur, kui ei esine olulist CO ₂ - heite ülekandumise ohtu	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300	0,225	0,150	0,075	0
Kaugkütte CO ₂ - heite ülekandumise ohutegur	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300	0,300

Pärast CO₂-heite ülekandumise ohuteguri rakendamist kohaldatakse SPIM tegurit mõne kaitiseosa suhtes ja võidakse rakendada kas sektoriülest parandustegurit või lineaarset vähendamistegurit.

⁴⁷ Komisjoni delegeeritud otsus (EL) 2019/708.

5.3.2 Süsiniku piirimeetme tegur

Üksikasjaliku selgituse leiate juhenddokumendist nr 2, milles käsitletakse eraldamise metoodikat käitise tasandil.

Alates 1. oktoobrist 2023⁴⁸ asendab süsiniku piirimeede järk-järgult tasuta ühikute eraldamist ELi meetmena CO₂-heite ülekandumise ohu vastu. See on kehtestatud SPIM määrusega⁴⁹. Määruse I lisas kehtestatakse SPIM kaupade loetelu, mis on hõlmatud süsiniku piirimeetmega. ELi HKS-i direktiivi artikli 10a lõike 1a kohaselt tagatakse, et nende kaupade puhul vähendatakse tasuta ühikute eraldamist samaväärselt SPIM-i järk-järgulise kasutuselevõtuga. Alates 2026. aastast saavutatakse see SPIM teguri rakendamisega kindlaks määratud SPIM kaupu tootvate käitiseosade lubatud heitkoguse ühikute esialgsetele aastastele kogustele. SPIM tegur (st SPIM tegur on 1) ei kohaldu käitiseosadele, mis toodavad kaupu, mis ei ole loetletud SPIM määruse I lisas. Tabel 8 annab ülevaate SPIM teguri väärtustest aja jooksul.

Tabel 8. Ülevaade süsiniku piirimeetme tegurist.

Aasta	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
SPIM	1	1	0,975	0,95	0,90	0,775	0,515	0,39	0,265	0,14	0

Pärast süsiniku piirimeetme teguri rakendamist võidakse samuti rakendada kas sektoriülest parandustegurit või lineaarset vähendamistegurit.

5.3.3 Sektoriülene parandustegur

Kõigi käitiste korral, mis on muudetud direktiivi artikli 10a kohaselt lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamiseks abikõlblikud, tuleks vajaduse korral⁵⁰ rakendada sektoriülest parandustegurit⁵¹. Sektoriülest parandustegurit võib olla vaja selleks, et ühikute tasuta eraldamise kogusumma ei ületaks ühikute tasuta eraldamise maksimaalset kogust ELi HKS-i direktiivi artikli 10a lõike 5 ja artikli 10a lõike 5a kohaselt⁵². Sektoriülene parandustegur ei kohaldu uutele osalejatele. Alates 2024. aastast ei rakendata sektoriülest parandustegurit nn „parimaid tulemusi saavutanud ettevõtjatele“, st käitised koos käitiseosadega, mille kasvuhoonegaaside heitkoguse tase on alla 10% kõige tõhusamate käitiseosade keskmise ja mis katavad rohkem kui 60% tasuta eraldatud lubatud heitkoguse ühikute esialgsest kogusest käitise

⁴⁸ Vastavalt määruse (EL) 2023/956 artiklile 32, on importijatel aruandekohustus üleminekuajaperioodil 1. oktoobrist 2023 kuni 31. detsembrini 2025.

⁴⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/956, 10. mai 2023, millega kehtestatakse süsiniku piirimeede, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj>.

⁵⁰ See hõlmab nii mitte elektritootjaid kui ka elektritootjaid, kes on abikõlblikud tasuta ühikute eraldamiseks artikli 10a lõike 4 kohaselt, st suure kasuteguriga koostootmisjaam ja kaugküte. Tuleb märkida, et alates 1. jaanuarist 2026 ei kohaldata ühtki erireeglit elektritootjatele, keda hakatakse käsitlema nagu teisi ELi HKS-i käitiseid. Direktiivi 2023. aasta läbivaatamises ei ole lisatud enam artikli 10a lõiget 4.

⁵¹ See tähendab, et sektoriülese parandusteguri väärtus on alla 1 (või 100%), kui seda kasutatakse lõpliku tasuta eraldamise arvutamiseks.

⁵² ELi HKS-i muudetud direktiivi artikli 10a lõigete 5 ja 5a kohane maksimaalne tasuta eraldamise kogus = ELi HKS-i piirmäär kokku * (1 - enampakkumise osa (0,57) + tasuta eraldamise puhver (0,03)). Kui maksimaalset kogust (st 43% piirmäär pluss 3% puhver) aasta jooksul ei kasutata, kantakse ülejäänu edasi järgmistesse aastatesse.

tasandil⁵³.

Praktilises mõttes määratakse sektoriülene parandustegur kindlaks võrreldes tasuta eraldamise nõudlust tasuta eraldamise pakkumisega. Nõudlus määratakse kindlaks liites aastased tasuta ühikute kogused igal aastal kõikide käitiste jaoks. Selle arvutuse jaoks võetakse arvesse CO₂-heite ülekandumise ohutegur (vt punkti 5.3.1). Pakkumine määratakse kindlaks üldise piirmäära (nagu on täpsustatud muudetud ELi HKSi direktiivi artiklis 9), maksimaalse tasuta ühikute eraldamise osa (saadud artikli 10a lõigetest 5 ja 5a) ning otse innovatsioonifondi kantavate ühikute koguste (nagu on täpsustatud artikli 10a lõikes 8⁵⁴) järgi. Pakkumise ja nõudluse võrdlus tehakse üle kogu ELi HKSi 4. kauplemisperioodi. See tähendab, et iga võimalik ülejääk tasuta ühikute eraldamise nõudlusest 4. kauplemisperioodi esimesest eraldamisperioodist (2021–2025) kantakse üle teise eraldamisperioodi (2026–2030).

Komisjon hindab sektoriülese parandusteguri vajadust ja vajaduse korral väärtust pärast seda, kui ta on saanud kõik riiklikud rakendusmeetmed, esialgse tasuta eraldamise alusel, kasutades uuendatud võrdlusaluse väärtusi ja rakendades asjakohast CO₂-heite ülekandumise ohutegurit ning SPIM tegurit. Teguri vajadus ja väärtus võivad neljanda kauplemisperioodi erinevatel aastatel erineda.

Komisjon selgitab välja parimaid tulemusi saavutanud ettevõtjad, tuginedes käitajate esitatud andmetele aastateks 2021 ja 2022. Need andmed on osa riiklike rakendusmeetmete võrdlusandmetest.

Lubatud heitkoguse ühikuid, mis tulenevad tasuta ühikute eraldamise vähendamisest SPIM teguri tõttu, ei kasutata sektoriülese parandusteguri määramiseks ja kantakse üle innovatsioonifondi.

Sektoriülese parandusteguri rakendamisel kasutatud võrrandite kohta vt ka käesoleva juhenddokumendi jaotist 2 ja juhenddokumendi nr 2 jaotist 5.

5.3.4 Lineaarne vähendamistegur

Kooskõlas muudetud direktiivi artikliga 9 väheneb tasuta väljastatud lubatud heitkoguse ühikute kogusumma igal aastal lineaarse vähendamisteguri võrra. Lineaarne vähendamistegur määrati 2021. aastast 2,2%-le ja alates 2024. aastast tõuseb see 4,3%-ni ning 2028. aastal 4,4%-ni. Uute osalejate korral korrutatakse esialgne aastane eraldamise kogusumma antud aasta lineaarse vähendamisteguriga, kusjuures võrdlusaastana kasutatakse iga eraldamisperioodi esimest aastat (vt tabel 9). Elektritootjate korral, mis on abikõlblikud tasuta eraldamiseks (kaugküte, tõhus koostootmisjaam), rakendatakse direktiivi artikkel 10a lõike 4 kohaselt lineaarset vähendamistegurit ainult 2025. aastani. Alates 2026. aastast ei kohaldu lineaarne vähendamistegur, kuna 'elektritootja' staatus ei ole enam kasutusel. Lineaarset vähendamistegurit ei rakendata muude tegevkäitiste esialgse eraldamise suhtes.

⁵³ Kooskõlas ELi HKSi direktiivi artikli 10a lõikega 5 ja muudetud ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 16 lõikega 8.

⁵⁴ St 345 miljonit lubatud heitkoguse ühikut.

Tabelis 9 on esitatud 4. kauplemisperioodi igal aastal rakendatavad lineaarse vähendamisteguri väärtused, eristades igal eraldamisperioodil elektritootjaid ja uusi osalejaid.

Tabel 9. Lineaarse vähendamisteguri väärtused igaks aastaks

Aasta	Lineaarne vähendamistegur		
	Väärtus	Elektritootjatele kohaldatud kumulatiivne väärtus ⁵⁵	Uutele osalejatele kohaldatud kumulatiivne väärtus ⁵⁵
2021	0,022	0,8562	1,000
2022	0,022	0,8342	0,9780
2023	0,022	0,8122	0,9560
2024	0,043	0,7902	0,9130
2025	0,043	0,7682	0,8700
2026	0,043	Ei kohaldu	1,000
2027	0,043	Ei kohaldu	0,9570
2028	0,044	Ei kohaldu	0,9130
2029	0,044	Ei kohaldu	0,8690
2030	0,044	Ei kohaldu	0,8250

Lineaarse vähendamisteguri rakendamisel kasutatud võrrandite kohta vt juhenddokumendi nr 2 jaotist 5.

⁵⁵ Lineaarne vähendamistegur jääb 2,2% juurde nii elektritootjate kui ka uute osalejate puhul, kellele on juba ühikuid eraldatud, kuni 2025. aasta lõpuni.

Lisa A Ajakava – muudetud ELi HKS-i peamised kuupäevad

1. mai 2024	Tähtaeg kaugkütteettevõtjatele ja tootepõhise võrdlusaluse käitistele üle 80 protsentiili, et koostada kliimaneutraalsuskava, mis on abikõlblikkuse kriteeriumiks tingimuslike ühikute eraldamisel. ⁵⁶
30. mai 2024	Tähtaeg kaugkütteettevõtjatele ja tootepõhiste võrdlusalustega käitistele üle 80 protsentiili, et esitada kliimaneutraalsuskava, mis on abikõlblikkuse kriteeriumiks tingimuslike ühikute eraldamisel (liikmesriigid võivad määrata alternatiivse kuupäeva). ⁵⁷
30. mai 2024	2026–2030 eraldamisperioodiks ühikute tasuta eraldamise taotluse esitamise tähtaeg liikmesriikidele (liikmesriigid võivad kehtestada erineva tähtaja, mis on maksimaalselt üks kuu varem või hiljem).
30. juuni 2024	Kuupäev, mis eraldab 4. kauplemissperioodil teise eraldamisperioodi „uued osalejad“ ja „tegevkäitised“.
30. september 2024	Liikmesriikide riiklike rakendusmeetmete esitamine ⁵⁸ 4. kauplemissperioodi teiseks eraldamisperioodiks.
30. juuni 2026	Teise eraldamisperioodi esimese tasuta eraldamise koguse väljaandmine käitistele 4. kauplemissperioodil. ⁵⁹

---

⁵⁶ Muudetud ELi HKS-i direktiivi artikli 10a lõige A.

⁵⁷ Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 22b lõike 1 punkt a.

⁵⁸ Muudetud ELi HKS-i direktiivi artikli 11 lõige 1.

⁵⁹ Muudetud ELi HKS-i direktiivi artikli 11 lõige 2. Kuupäev on direktiivi 2023. aasta versioonis muudetud.

Lisa B Mõistete loend

Käesolevas lisas on esitatud loetelu mõistete määratlustest, mis on asjakohased seoses ühikute tasuta eraldamisega ELi HKSi 4. kauplemisperioodil. Esitatud on nii muudetud ELi HKSi direktiivi õigustekstides esitatud ametlikud määratlused kui ka ühikute tasuta eraldamise eeskirjade mitteametlikud selgitused (esitatud kujul „...“). Viimased on välja töötatud selleks, et hõlbustada arusaamist juhenddokumentide lugejate seas. Käesolevas lisas esitatud mitteametlikud selgitused ei asenda õiguslikke mõisteid ega oma õiguslikku staatust. Allpool esitatakse kõigepealt ametlik määratlus (kui see on olemas), sealhulgas asjakohane artikli number, millele järgneb vajaduse korral mitteametlik selgitus.

Eraldamisperiood

Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõige 15: „1. jaanuaril 2021 algav viieaastane periood ja kõik edasised viieaastased perioodid.“

4. kauplemisperiood koosneb 2 eraldamisperioodist, millest esimene kestab 1. jaanuarist 2021 kuni 31. detsembrini 2025, teine kestab 1. jaanuarist 2026 kuni 31. detsembrini 2030.

Lubatud heitkoguse ühik

Direktiivi artikli 3 punkt a: „Kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul ühe tonni süsinikdioksiidi ekvivalendi eraldamiseks lubatud heitkoguse ühik, mis kehtib ainult käesoleva direktiivi nõuete täitmiseks ja on ülekantav käesoleva direktiivi sätete kohaselt.“

Lubatud heitkoguse ühik, mida saab kasutada ühe tonni kasvuhoonegaaside heite katmiseks ELi HKSi osalise poolt, et täita ELi HKSi kohustusi ja mis on ülekantav (st kaubeldav).

I lisa tegevused

ELi HKSi direktiivi I lisa esitatud tegevuste loetelu, milles on määratletud „tegevuskategooriad, mille suhtes direktiivi kohaldatakse“. Teiste sõnadega: I lisa määratletakse tegevused ja tegevuse läviväärtused, millega määratakse kindlaks, millised käitised tuleks ELi HKSi lisada.

Süsiniku piirimeede

Süsiniku piirimeetme algatus on osa „Eesmärk 55“ seadusandlikust paketist. See käsitleb määruse (EL) 2023/956 I lisa loetletud kaupades sisalduvaid kasvuhoonegaaside heitkogust nende liidu territooriumile importimise hetkel, vältimaks CO₂-heite ülekandumise ohtu.

Kliimanetraalsuskava

Kava, mis esitleb ELi HKSi käitiste vahe-eesmärke ja versteposte kliimanetraalsuse eesmärgi poole 2050. aastaks ja samuti meetmeid ning investeeringuid nende eesmärkide saavutamiseks. See kava peab olema koostatud käitajate poolt, kes on abikõlblikud tasuta ühikute eraldamiseks, et neile saaks väljastada tingimusliku kogus tasuta lubatud heitkoguse ühikuid. Juhenddokument nr 11 sisaldab üksikasju sisu kohta, mis tuleks kavasse lisada.

Kliimaneutraalsuse aruanne

Eraldamisperioodi jooksul läbi viidud kliimaneutraalsuskavas olevate vahe-eesmärkide ja verstapostide saavutamise seire tulemused, mida kajastatakse kliimaneutraalsuse aruandes eraldamisperioodi lõpus ja enne tingimuslike tasuta lubatud heitkoguse ühikute väljastamist.

Põletamine

Direktiivi artikli 3 punkt t: „Mis tahes kütuste oksüdeerimine olenemata nimetatud protsessi käigus saadava soojuse, elektri- või mehaanilise energia kasutamise viisist ja muud otseselt seotud tegevused, sh heitgaaside puhastamine.“

Pädev asutus

Direktiivi 2003/87/EÜ artikli 18 kohaselt määratud pädev asutus või asutused. Igal liikmesriigil võib olla üks või mitu pädevat asutust.

Tingimuslik tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamine

Mõne kütiste puhul on 4. kauplemisperioodi teisel eraldamisperioodil osa tasuta ühikute eraldamine tingimuslik. Direktiivis on määratletud kolm sellise tingimuslikkuse juhtumit:

- kütistele, mille suhtes kohaldatakse energiaauditit või energijuhtimissüsteeme energiatõhususe direktiivi artikli 8 kohaselt, vähendatakse tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamise kogust 20% võrra, kui need kütised ei ole rakendanud energiaauditite või sertifitseeritud energijuhtimissüsteemidest tulenevaid energiatõhususe soovitusi;
- kütiste puhul, mille kasvuhoonegaaside eriheite tasemed on kõrgemad kui 80 protsentiili asjaomaste tootepõhiste võrdlusaluste heitetasemetest võrdlusaluse kõveral, vähendatakse tasuta ühikute eraldamist 20% võrra välja arvatud juhul, kui neil on kinnitatud kliimaneutraalsuskava;⁶⁰
- kaugkütteettevõtjad teatud liikmesriikides võivad olla abikõlblikud täiendavale 30%-le tasuta lubatud heitkoguse ühikutele nende kliimaneutraalsuskava põhjal.

Kaugküte

Tasuta ühikute eraldamise reeglite artikli 2 lõige 4: „soojuse jaotamine ruumi kütmiseks või jahutamiseks või sooja tarbevee tootmiseks võrgu kaudu ELi HKSi hõlmamata hoonetele või aladele, välja arvatud mõõdetav soojus, mida kasutatakse toodete tootmiseks ja sellega seotud tegevuseks või elektrienergia tootmiseks“.

Soojuse eksport võrgu kaudu väljapoole ELi HKSi, mida kasutatakse ruumi kütmiseks, jahutamiseks või sooja tarbevee tootmiseks.

Kaugkütte kütiseosa

Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõige 5: „Tootepõhise võrdlusaluse kütiseosaga hõlmamata sisendid, väljundid ja vastav heitkogus, mis on seotud kaugkütte eesmärgil eksporditava mõõdetava soojuse tootmise, ELi HKSigaga hõlmatud kütisest importimise või

---

⁶⁰ Seda sätet ei kohaldata, kui teatud tootepõhise võrdlusaluse kütiseosa ei panusta rohkem kui 20% kõikide kütiseosade esialgsete aastte tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldatud summast perioodil 2021–2025. Lisainformatsiooni kliimaneutraalsuskava kui tasuta eraldamise tingimuse kohta vaata juhenddokumendist nr 11.

mõlemaga.“

Käitiseosa, mis on määratletud ELi HKS-i käitises, et arvutada tasuta eraldamine, mille jaoks käitis on kaugkütteks eksporditava soojuse tõttu abikõlblik.

Elektritootja

Järgmine definitsioon kehtib kuni 4. kauplemisperioodi esimese eraldamisperioodi lõpuni, st kuni 2025. aastani. 'Elektritootja' mõiste ei sisaldu enam ELi HKS-i direktiivi 2023. aasta läbivaatamises.

Direktiivi artikli 3 punkt u: „Käitis, mis 1. jaanuaril 2005 või pärast seda on tootnud elektrienergiat müügiks kolmandatele isikutele ja milles ei tegeleta ühegi teise I lisas loetletud tegevusalaga peale kütuse põletamise.“

Sihtotstarbelised elektritootjad (kelle arvelduskonto on ELi tehingulogis), kes toodavad ja müüvad elektrit ning võivad toota soojust, muud liiki energiat või tooteid, tingimusel et need ei ole seotud I lisas loetletud tegevustega. See tähendab, et sama käitise I lisas loetletud toodete tootmiseks kasutatavat elektrienergiat tootvat käitist ei loeta elektritootjaks. Ainult siis, kui (osa) elektrit müüakse, loetakse neid elektritootjateks. Selleks tuleks arvesse võtta ajavahemikku 2005–2018. Lisateavet vt *elektritootjate tuvastamise juhenddokumendist*⁶¹.

EL HKS-i direktiiv

Direktiivi 2003/87/EÜ, mida viimati muudeti direktiiviga 2023/959/EÜ, nimetatakse käesolevas dokumendis nn muudetud ELi HKS-i direktiiviks.

Soojuspõhise võrdlusaluse käitiseosad

Tasuta ühikute eraldamise reeglite artikli 2 lõige 3: „Tootepõhise võrdlusaluse käitiseosaga hõlmamata sisendid, väljundid ja vastav heitkogus, mis on seotud mõõdetava soojuse tootmisega või selle importimisega ELi HKS-i hõlmatud käitises (v.a käitised, mis on ELi HKS-i hõlmatud ainult direktiivi 2003/87/EÜ artiklite 14 ja 15 kohaselt), või mõlemaga, mida:

- a) tarbitakse käitise piirides toodete tootmiseks, mehaanilise energia tootmiseks (välja arvatud elektrienergia tootmiseks), kütmiseks või jahutamiseks (välja arvatud elektrienergia tootmine tarbimiseks), või
- b) eksporditakse käitisele või muule ELi HKS-i hõlmamata üksusele (välja arvatud kaugküte, erandiga eksport elektrienergia tootmiseks.“

Käitiseosa, mis on määratletud ELi HKS-i käitises, et arvutada tasuta eraldamine, mille jaoks käitis on mõõdetava soojuse tarbimise tõttu abikõlblik (kui seda ei kasutata toodete tootmiseks, millele kohaldatakse tootepõhist võrdlusalust või et toota elektrit) või soojuse ekspordamiseks väljapoole EL HKS-i muul eesmärgil kui kaugkütteks).

Kütusepõhine võrdlusalus

Tasuta ühikute eraldamise reeglite artikli 2 lõige 6: „Tootepõhise võrdlusaluse käitiseosaga hõlmamata sisendid, väljundid ja vastav heitkogus, mis on seotud toodete tootmiseks tarbitud

⁶¹ https://climate.ec.europa.eu/sites/default/files/ets/docs/guidance_electricity_generators_en.pdf.

mittemöödetava soojuse tootmisega kütuse põletamisel, mehaanilise energia tootmiseks, välja arvatud elektrienergia tootmiseks, kütmiseks või jahutamiseks, välja arvatud elektrienergia tootmiseks, kaasa arvatud ohutus-tõrvikpõletamiseks.“

ELi HKS-i käitise piires määratletud käitiseosa, et arvutada tasuta eraldamine, mille jaoks käitis on kütuse tarbimise tõttu abikõlblik (kui seda ei kasutata toodete tootmiseks, mille suhtes kohaldatakse tootepõhiseid võrdlusaluseid, või soojuspõhise võrdlusalusega hõlmatud möödetava soojuse tootmiseks või elektrienergia tootmiseks).

Tegevkäitis

Tasuta ühikute eraldamise reeglite artikli 2 lõige 1: „Käitis, mis tegutseb direktiivi 2003/87/EÜ I lisas loetletud ühel või mitmel tegevusalal või tegevusalal, mis on lisatud Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi (ELi HKS) esimest korda vastavalt direktiivi artiklile 24, ning mis on saanud kauplemissüsteemi loa enne järgmist kuupäeva või järgmisel kuupäeval:

- (a) 30. juuni 2019 ajavahemikuks 2021–2025 või
- (b) 30. juuni 2024 ajavahemikuks 2026–2030“.

Mis tahes käitis ELi HKS-i raames, mis ei ole uus osaleja.

Käitis

Direktiivi artikli 3 punkt e: „Paikne tehniline üksus, kus tegeldakse ühe või mitme (EL HKS-i direktiivi) I lisas loetletud tegevusega ja muu tegevusega, mis on tehniliselt otseselt seotud kõnealuses tegevuskohas toimuvate tegevustega, mis võivad mõjutada heitkogust ja saastust.“

Paikne tehas või üksus, mis toodab energiat või ELi HKS-iga hõlmatud tooteid ja sellega seotud tegevusi, mis on tehniliselt seotud heitkogust mõjutava tehase või üksusega.

Möödetav soojus

Tasuta ühikute eraldamise reeglite artikli 2 lõige 7: „Soojusvoo netokogus, mida transporditakse tuvastatavate torujuhtmete või kanalite kaudu soojuskandja, näiteks auru, kuuma õhu, vee, õli, vedelmetallide ja soolade abil, millele on paigaldatud või võib paigaldada soojusarvesti.“

Möödetaval soojusvool on kõik järgmised omadused:

- need on netokogused, mis tähendab, et lahutatakse soojuse tarnijale tagastatava soojuskandja soojussisaldus kondensaadis või kandjas;
- soojusvooge transporditakse tuvastatavate torujuhtmete või kanalite kaudu, JA

- soojusvooge transporditakse soojuskandjaga, nt auru, kuuma õhu, vee, õli, sulametallide või sooladega;

JA

- soojusvooge mõõdetakse või võib mõõta soojusarvestiga⁶² (kusjuures soojusarvesti on mis tahes seade, mis suudab mõõta voolumahtude ja temperatuuride alusel toodetud energia hulka).

Uus osaleja

Direktiivi artikli 3 punkt h: „Käitis, kus toimub üks või mitu I lisas loetletud tegevust ja mis on saanud kauplemissüsteemi loa esimest korda ajavahemikul, mis algab kolm kuud enne artikli 11 lõike 1 kohase loetelu esitamise kuupäeva ja lõpeb kolm kuud enne järgmise kõnealuse artikli kohase loetelu esitamise kuupäeva.“

Loodavad käitised, mis ei tööta riiklike rakendusmeetmete loetelu koostamise ajal, nagu on määratletud kauplemissüsteemi loa saamise kuupäevaga (3 kuud enne riiklike rakendusmeetmete esitamist).

Käitaja

Direktiivi artikli 3 punkt f: „Isik, kes käitab käitist, kontrollib selle tööd või, kui see on riiklike õigusaktide kohaselt ette nähtud, isik, kellele on antud määrav majanduslik otsustusõigus käitise tehnilise toimimise suhtes.“

Isik, kellel on luba teha käitise kohta otsuseid.

Protsessiheite käitiseosad

Tasuta ühikute eraldamise reeglite artikli 2 lõige 10: „Direktiivi 2003/87/EÜ I lisas loetletud kasvuhoonegaaside heitkogused, välja arvatud süsinikdioksiid, mis tekivad väljaspool käesoleva määruse I lisas loetletud tootepõhise võrdlusaluse süsteemi piires, või süsinikdioksiidi heitkogus, mis tekib väljaspool käesoleva määruse I lisas loetletud tootepõhise võrdlusaluse süsteemi piires, otsese ja vahetu tagajärjena mis tahes järgmistest protsessidest ja heitkogusest, mis tulenevad heitgaaside põletamisest mõõdetava soojuse, mittemõõdetava soojuse või elektri tootmiseks, tingimusel et heitkogus oleks tekkinud põletatud mittetäielikult oksüdeerunud süsiniku tehniliselt kasutatava energiasisaldusega võrdse maagaasi koguse põletamise tagajärjel, lahutatakse:

- (a) metalliühendite keemiline, elektrolüütiline või pürometallurgiline redutseerimine maakides, kontsentratsioonides ja teiseses tooraines muul esmasel eesmärgil kui soojuse tootmine;
- (b) metallidest ja metalliühenditest lisandite eraldamine muul esmasel eesmärgil kui soojuse tootmine;
- (c) karbonaatide lagundamine, välja arvatud suitsugaaside puhastamisel tekkivad karbonaadid, muul esmasel eesmärgil kui soojuse tootmine;
- (d) toodete ja vahesaaduste keemiline süntees, kus süsinikku kandev materjal osaleb reaktsioonis muul esmasel eesmärgil kui soojuse tootmine;

⁶² Ühikute tasuta eraldamise eeskirjades jätkatakse termini „soojusarvesti“ kasutamist, kuigi mõõtevahendite direktiivis kasutatakse terminit „soojusenergia arvesti“.

- (e) süsinikku sisaldavate lisaainete või toorainete kasutamine muul esmasel eesmärgil kui soojuse tootmine;
- (f) metalloidioksiidide ehk mittemetallioksiidide, näiteks ränioksiidide ja fosfaatide keemiline või elektrolüütiline redutseerimine muul esmasel eesmärgil kui soojuse tootmine.“

Käitiseosa, mis on määratletud ELi HKSi käitises, et arvutada tasuta eraldamine, mille jaoks käitis on abikõlblik protsessiheite heitkoguse tõttu. Kui heitkogus esineb väljaspool tootepõhise võrdlusaluse piire, võib protsessiheite käitiseosa olla järgmine:

1. muu kui CO₂ kasvuhooaegaste heitkogus (st perfluorosüsinik esmase alumiiniumi sektorile ja N₂O konkreetsetele sektoritele; vt ELi HKSi direktiivi I lisa selliste tegevuste loetelu, mille korral N₂O heitkogus on lisatud 4. kauplemisperioodil ELi HKSi);
2. ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõikes 10 loetletud mis tahes tegevuste (a)–(f) CO₂ heitkogus;
3. heitgaaside põlemisel tekkiv heitkogus, kui neid põletatakse soojuse või elektri tootmiseks. Arvesse võetakse ainult heitkogus, mis täiendab heitkogust, mis tekiks maagaasi kasutamise korral. Arvesse võetakse ka ainult „tehniliselt kasutatavat energiasaldust“, mis tähendab, et saadud koguse suhtes kohaldatakse parandust, mis põhineb heitgaasi kasutamise ja etalonkütuse kasutamise kasuteguri erinevusel. Seda liiki protsessiheite viitab heitgaasidele. Sellele teemale leiate lisateavet juhenddokumendist nr 8, mis käsitleb heitgaase.

Seire- ja aruandlusmääruses määratletud „protsessiheited“ ei pruugi tingimata kattuda „protsessiheidetega“, mis on määratletud käitiseosaga jagamisel eraldamiseks. Eelkõige käsitletakse suitsugaasi puhastamisel tekkivaid protsessiheiteid vastava põlemisprotsessi osana soojuspõhise või kütusepõhise võrdlusaluse käitiseosas. Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade ning seire- ja aruandlusmääruse vaheliste erinevuste korral on ülimuslikud ühikute tasuta eraldamise eeskirjad.

Tootepõhise võrdlusaluse käitiseosa

Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõige 2: „Sellise toote tootmise sisendid, väljundid ja vastav heitkogus, millele on I lisa kehtestatud võrdlusalus.“

Käitiseosa, mis on määratletud ELi HKSi käitises, et arvutada tasuta eraldamine, mille korral käitis on abikõlblik seoses selliste toodete tootmisega, mille suhtes kohaldatakse tootepõhiseid võrdlusaluseid.

Käitiseosa

Käitiseosa tähendab kõiki konkreetse eraldamise meetodiga seotud sisendeid, väljundeid ja vastavat heitkogust. Mõistet on üksikasjalikult selgitatud *juhenddokumendi nr 5* lisa.

Heitgaasid

Tasuta ühikute eraldamise reeglite artikli 2 lõige 11: „Gaas, mis sisaldab mittetäielikult oksüdeerunud süsinikku gaasilises olekus standardtingimustes, mis tuleneb mis tahes punktis 10 loetletud protsessidest, kus standardtingimused tähendavad temperatuuri 273,15 K ja rõhutingimusi 101 325 Pa, millega määratakse kindlaks normaalkuupmeetrid (Nm³) komisjoni määruse (EL) nr 601/2012 artikli 3 lõike 50 kohaselt“.

Heitgaasid, kui need esinevad väljaspool tootepõhise võrdlusaluse süsteemi piires, on gaasid, mis sisaldavad mittetäielikult põletatud süsinikku, mis on toodetud ükskõik millise ühikute tasuta eraldamise eeskirjade artikli 2 lõikes 10 loetletud tegevuse (a)–(f) tulemusena. *Selle teema kohta leiate lisateavet juhenddokumendist nr 8, mis käsitleb heitgaase.*

Lisa C Võrdlus 2019. aasta juhenddokumendiga nr 1

Alljärgnevas tabelis on näidatud, kuidas juhenddokumendi nr 1 (JD1) 2019. aasta versiooni jaotised on seotud praeguse, 2024. aasta versiooni jaotistega ja kus käsitletakse põhiteemasid. „-“ viitab teemale, mida vastavas juhenddokumendis ei käsitleta.

Sisu	2019 JD1	2024 JD1	Märkused
Sissejuhatus	1	1	
Juhenddokumendi staatus	1.1	1.1	
Ühikute tasuta eraldamise eeskirjade juhenddokumentide taust	1.2	1.2	
Täiendav suunis	1.4	1.3	
Juhenddokumentide kasutamine	1.3	1.4	
Juhenddokumendi kohaldamisala	1.5	1.5	
Peamised elemendid 4. kauplemisperioodi eraldamise meetodikas	2	2	2019. aasta juhenddokumendis nimetatakse „uued elemendid eraldamise meetodikas“
Ühtlustatud ühikute tasuta eraldamise reeglid 4. kauplemisperioodis	-	2.1	Lisatud 2019. aasta juhenddokumendi 2. jaotisse
Tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamise kogust mõjutavad sätted 2023. aasta läbivaatamises		2.2	Uus jaotis 2024. aasta juhenddokumendis
Eraldamisprotsessi ülevaade	3	3	
Asjakohased käitised	4	4	
Millised käitised on riiklikes rakendusmeetmete loetelus?	4.1	4.1	
Kes saab tasuta eraldisi?	4.2	4.2	
Eraldamise meetodikad	5	5	
Käitiseosadele eraldamise meetodikate ülevaade	5.1	5.1	
Jagamine käitiseosadeks	5.2	-	
Parandustegurid	5.3	5.2	
CO ₂ -heite ülekandumise ohutegur	5.3.1	5.2.1	
Süsiniku piirimeetme tegur	-	5.2.2	Uus jaotis 2024. aasta juhenddokumendis

Sisu	2019 JD1	2024 JD1	Märkused
Sektoriülene parandustegur	5.3.2	5.2.3	
Lineaarne vähendamistegur	5.3.3	5.2.4	
Ajakava – peamised kuupäevad muudetud ELi HKSiS	Lisa A	Lisa A	
Mõistete loend	Lisa B	Lisa B	
Lühendite loend	Lisa C	-	Kustutatud 2024. aasta juhenddokumendist